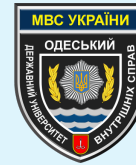

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ХЕРСОНСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра спеціальної фізичної та вогневої підготовки

**УДОСКОНАЛЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ
ЕФЕКТИВНОЇ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Матеріали круглого столу

(28 квітня 2022 року)

**Херсон
Одеса
2022**

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ХЕРСОНСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра спеціальної фізичної та вогневої підготовки

**УДОСКОНАЛЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ
СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Матеріали круглого столу

(м. Херсон, 28 квітня 2022 року)

Херсон
Одеса

2022

УДК 355.232-057.36(063)
У 31

Відповідальний редактор – Вайда Т.С., доцент кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

*Затверджено на засіданні відділу організації науково роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № від ____ квітня 2022 року)*

Матеріали друкуються у авторській редакції.

Відповідальність за дотримання академічної доброчесності, відповідності фактів, цитат, прізвищ тощо несуть автори.

Удосконалення професійної підготовки поліцейських щодо
У 31 здійснення ефективної службово-бойової діяльності: матеріали круглого столу, м. Херсон, 28 квітня 2022 р. / за заг. ред. Вайди Т. С., канд. пед. наук, доц. Одеса: ОДУВС, 2022. 100 с.

До збірника увійшли тези доповідей, котрі подані учасниками круглого столу «Удосконалення професійної підготовки поліцейських щодо здійснення ефективної службово-бойової діяльності».

Дослідження вчених, курсантів та студентів ЗВО МВС України присвячені удосконаленню різних аспектів професійної підготовки поліцейських до здійснення ефективних службово-бойових дій у боротьбі із злочинністю.

УДК 355.232-057.36(063)

© Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ, 2022

ЗМІСТ

1. Вайда Тарас Степанович

Військово-патріотичне виховання молоді як обов'язковий елемент підготовки громадян України до національного спротиву: завдання Національної поліції 5

**2. Вайда Тарас Степанович,
Круглик Микола Іванович**

Система професійної підготовки поліцейських та педагогічні умови щодо формування особистості правоохоронця до ефективних дій в екстремальних умовах..... 12

**3. Вайда Тарас Степанович,
Кузнєцов Олег Ілліч**

Небезпечні фактори та забезпечення власної безпеки громадян під час війни (на прикладі перебування особи в полоні внаслідок викрадення військовослужбовцями країни-окупанта)..... 22

4. Голенко Ніна Миколаївна

Провина як одна з реакцій людини на небезпечні фактори воєнного часу та деструктивний стан особи (на прикладі окупованих територій України, 2022 р.) 33

5. Домантович Яна Володимирівна

Підвищення рівня особистої безпеки працівників поліції під час несення служби 41

6. Денисюк Яна Олександрівна

Психологічна підготовка та сучасні засоби навчання поліцейських до ефективного несення служби з охорони громадського порядку в екстремальних умовах.....

7. Денисюк Яна Олександрівна

Удосконалення тактики та забезпечення безпеки працівників поліції при проведенні поліцейських операцій 47

**8. Каменщик Олександр Валерійович,
Хілько Юрій Вікторович**

Відмінності між пістолетними та автоматними набоями: порівняльна характеристика технічних параметрів патронів та форм куль (на прикладі ПМ та АК-74)..... 50

9. Колотинська Катерина Сергіївна

Особливості діяльності працівників поліції в період надзвичайного стану 55

10. Кузяк Дарія Василівна

Основні проблеми професійної підготовки майбутніх правоохоронців у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у ЗВО МВС України..... 59

11. Леонов Сергій Сергійович

Актуальні проблеми професійної підготовки працівників поліції в ЗВО МВС України та їх вирішення 64

12. Ликов Андрій Олексійович

Тактичні та психологічні аспекти взаємодії українських правоохоронних органів з європейськими та міжнародними інституціями 64

13. Новікова Марія Миколаївна, Новіков Микола Михайлович,

Трансформація правового статусу поліцейських як фактор забезпечення їх безпеки під час воєнного стану..... 72

14. Онопченко Наталя Василівна, Омельченко Віктор Миколайович

Особливості роботи підрозділів та працівників поліції в умовах запровадження надзвичайного стану та в надзвичайних ситуаціях 75

15. ПенізеваКарина Андріївна

Психологічна підготовка поліцейських до несення служби в умовах воєнного часу 77

16. Постольник Катерина Андріївна

Законодавство зарубіжних країн, що регламентує застосування вогнепальної зброї поліцейськими: паралелі, досвід, інтеграція в Україні 80

17. Степаненко Віктор Вікторович

Основні завдання та алгоритми дій поліцейських при наданні домедичної допомоги потерпілим на місці події 84

18. Ярошак Олег Ярославович, Луценко Павло Валерійович

Застосування вогнепальної зброї по колесах рухомого автомобіля правопорушників як складний фактор в системі забезпечення публічної безпеки працівниками Національної поліції 95

КРУГЛИЙ СТІЛ
«УДОСКОНАЛЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЩОДО
ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»

(28 квітня 2022 року, м. Херсон)

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ
ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН
УКРАЇНИ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ: ЗАВДАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

ВАЙДА Тарас Степанович,

доцент кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх
справ, кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність проблеми. В умовах багаторічного проведення на території України антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил, з врахуванням фактів анексованого Криму, окремих районів Донецької та Луганської областей, а також неспровокованого вторгнення 24 лютого 2022 року військ країни-агресора (РФ – *уточнено нами*) і подальших повномасштабних військових дій все гостріше постає проблема бойового, матеріально-технічного оснащення та іншого забезпечення сил і засобів Збройних Сил України (*далі – ЗСУ*), удосконалення підготовки особового складу (в тому числі контрактників ЗСУ й підрозділів територіальної оборони), а також ширшого залучення різних верств населення і його належної військової підготовки до активної оборони держави внаслідок агресивних загарбницьких дій окупанта.

Таким чином, актуальними стають питання, які пов'язані із мобілізацією різних верст населення (не тільки осіб, які перебувають на військовому обліку у військових комісаріатах), котрі повинні становити основу національного спротиву внаслідок порушення територіальної цілісності України.

З метою забезпечення майбутнього України як незалежної суверенної держави, подолання збройного конфлікту і отримання переваг від поглиблення відносин з Європейським Союзом та НАТО державним інституціям необхідно здійснювати комплексний підхід. Тому розбудова ефективної та відповідальної управлінської вертикалі з громадською

підтримкою оборонної модернізації країни є першочерговим питанням національної безпеки.

Важливим компонентом системи національної безпеки і оборони є готовність громадян захищати свою державу, складовою частиною котрої є високий рівень сформованості їх військово-патріотичних якостей. Вирішенням проблем *військово-патріотичного виховання розрізі визначених верст населеннята використанням різних педагогічних форм та методів у своїх дослідженнях* займались ряд вчених (Анікіна Т.О., Вайда Т.С., Герасимчук В.І., Івашковський В.В., Каюков В.І., Кіндрат В.К., Коваль В.О., Онищук П.В., Осипець Р.О., Охріменко І.В., Павленко О.О., П'янковський Г.В., Терещук А.І. та ін.

Однак попередні наукові дослідження вчених в більшості своїй стосуються вирішення проблем патріотичного виховання в умовах мирного часу, а роботи, які присвячені *безпосередньо* проблемі формування військово-патріотичних якостей в умовах підготовки всіх верств населення (перш за все молоді) до широкомасштабного національного спротиву в умовах бойових дій фактично відсутні. Залишаються недостатньо вивченими питання щодо особливостей та ефективного моделювання процесу військово-патріотичного виховання саме серед учнівської та студентської (курсантської) молоді; не відпрацьований механізм приведення комплексу моральних та професійних якостей (освітньо-громадської діяльності) кожного окремої особи у відповідність з актуальним станом й перспективними цілями українського суспільства в сучасних умовах.

Таким чином, зростання актуальності проблеми, що досліджується, недостатній рівень її розробленості у педагогічній теорії і практиці діяльності ЗВО МВС України зумовили вибір теми нашої наукової роботи.

Результати дослідження. Під *національним спротивом* у відповідності до вимог Закону України (далі – ЗУ) «Про основи національного спротиву» розуміється комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян держави до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України [1] (закон введено в дію з 1 січня 2022 року).

Складовими національного спротиву є такі компоненти, як: 1) територіальна оборона, 2) рух опору та 3) підготовка громадян України до національного спротиву [1].

У контексті піднятої проблеми на особливу увагу заслуговує *підготовка громадян України до національного спротиву*, під котрою розуміється сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування *патріотичної свідомості* та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту держави [1]. У свою чергу основними завданнями підготовки громадян України до національного спротиву є: 1) сприяння набуттю громадянами держави готовності та здатності виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України; 2) військово-патріотичне виховання громадян України; 3) підготовка населення до умов життєдіяльності в районах ведення (воєнних) бойових дій [там само].

Основою підготовки громадян України до національного спротиву є їх загальновійськова підготовка, яка організовується за територіально-зональним принципом, ґрунтується на засадах високої мотиваційної привабливості та узгоджується з процесом трансформації системи комплектування за призовом відповідно до принципів та практик держав-членів НАТО. Загальновійськова підготовка громадян України полягає в опануванні базовими загальновійськовими знаннями, практичними вміннями і навичками та поділяється на початкову і базову підготовку:

1) *початкова підготовка* організовується центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, разом з Міністерством оборони України (*далі* – *МОУ*) та проводиться в закладах загальної середньої освіти. У літній час проводиться військово-патріотична підготовка в ігровій формі у літніх таборах;

2) *базова підготовка* організовується *МОУ* разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади та проводиться з громадянами України, які досягли 18-річного віку та не проходять військову службу в ЗСУ, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, службу в правоохоронних органах, шляхом проведення періодичних навчальних зборів, занять, курсів [1].

Загальновійськова підготовка громадян України організовується та здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

До складу добровольчих формувань територіальних громад зараховуються громадяни України, які відповідають вимогам, встановленим Положенням про добровольчі формування територіальних громад, пройшли медичний, професійний та психологічний відбір і підписали контракт добровольця територіальної оборони. Основу добровольчих формувань

територіальних громад складають громадяни України, які пройшли військову службу у ЗСУ та/або службу в інших військових формуваннях та правоохоронних органах. Громадяни України, які не проходили військову службу у ЗСУ та/або службу в інших військових формуваннях та правоохоронних органах, зараховуються до складу добровольчих формувань територіальних громад після складення ними присяги добровольця територіальної оборони.

У відповідності з вимогами статті 17 ЗУ «Про основи національного спротиву» *Національна поліція України*, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна спеціальна служба транспорту, Управління державної охорони України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту:

1) беруть участь у проведенні аналізу та оцінки обстановки, яка впливає на виконання завдань територіальної оборони та руху опору;

2) планують заходи територіальної оборони;

3) створюють систему управління територіальною обороною;

4) здійснюють підготовку підпорядкованих сил і засобів, що залучаються до територіальної оборони, та управління ними під час виконання завдань територіальної оборони;

5) підтримують взаємодію під час підготовки та виконання завдань територіальної оборони;

6) забезпечують участь у навчаннях (тренуваннях), оперативно-польових поїздках з територіальної оборони підпорядкованих органів та підрозділів [1].

Підвищенню рівня військово-патріотичного виховання населення сприяє, зокрема, «Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року», метою котрої є «удосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність) і загальнолюдських цінностей, принципів любові і гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення у сфері культури, економіки, науки, спорту, дієве сприяння органам державної влади та органам місцевого самоврядування в захисті і охороні національної державності Українського народу, готовність до захисту державної незалежності і територіальної цілісності України, усвідомлення

громадянського обов'язку із розвитку країни та забезпечення власного благополуччя в ній» [2].

Ця Програма передбачає концентрацію зусиль на таких пріоритетних завданнях як: 1) формування української громадянської ідентичності — здійснення заходів, спрямованих на утвердження суспільно-державних (національних) цінностей, розвиток громадянської ідентичності населення України; 2) *військово-патріотичне виховання* — здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової і спеціальної державної служби; 3) формування науково-методологічних і методичних засад національно-патріотичного виховання — здійснення заходів, спрямованих на розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання; 4) підтримка та співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства щодо національно-патріотичного виховання[2].

Виконання визначених цією Програмою пріоритетних завдань в частині *військово-патріотичного виховання* здійснюється шляхом: 1) формування оборонної свідомості (готовність громадянина до захисту України) населення України; 2) популяризації і підвищення престижу військової та спеціальної державної служби (правоохоронної діяльності); 3) розвитку військово-прикладного і службово-прикладного спорту, військової науково-технічної творчості та інновацій; 4) формування розуміння і підтримки населенням України державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції та практичних кроків щодо зближення з НАТО, зберігаючи в основі українські національні цінності; 5) збільшення чисельності громадян (зокрема молоді), готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, та набуття ними необхідних компетенцій із початкової військової підготовки; 6) активного залучення громадян (зокрема, молоді) до громадського сприяння безпеці та обороні України та набуття необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони; 7) вшанування захисників України, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України; 8) формування шанобливого ставлення до героїв боротьби Українського народу за здобуття незалежності України; 9) сприяння створенню та реалізації нової системи військово-патріотичного виховання та громадського сприяння безпеці та обороні України [2].

Виконання завдань програми національно-патріотичного виховання в частині військово-патріотичного виховання передбачають реалізацію таких заходів, як організація та проведення міжнародних, всеукраїнських та регіональних акцій, ігор, конкурсів, засідань за круглим столом, дебатів,

семінарів, семінарів-тренінгів, тренінгів, олімпіад, інтернет-олімпіад, змагань (у тому числі комп'ютерних), зборів, зборів-походів, таборів, вишколів, зльотів, конференцій, форумів, фестивалів, марафонів, походів, концертів та інших заходів і проєктів, розроблення та поширення інформаційних та візуальних матеріалів, соціальної реклами та методичних рекомендацій з метою:

1) збільшення чисельності молоді, готової до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України (завдання МВС – охопити щорічно протягом 2021-2025 рр разом 25,0 тисяч осіб (по п'ять тисяч осіб щорічно), без виділення бюджетних коштів);

2) шляхом проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»): завдання МВС – охопити щорічно протягом 2021-2025 рр разом 32,5 тисяч осіб (щорічно – від 5500 до 7500 осіб), без виділення бюджетних коштів);

3) формування шанобливого ставлення до героїв боротьби за незалежність України та вшанування осіб, які полягли в боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність України: завдання МВС – охопити щорічно протягом 2021-2025 рр разом 59,0 тисяч осіб (щорічно – від 10 000 до 13 000 осіб), без виділення бюджетних коштів);

4) формування оборонної свідомості населення України: завдання МВС – охопити щорічно протягом 2021-2025 рр разом 119 500 тисяч осіб (щорічно – від 20 000 до 30 000 осіб), без виділення бюджетних коштів);

5) популяризації і підвищення престижу військової та спеціальної державної служби (в тому числі розвиток військово-прикладного і службово-прикладного спорту, військової науково-технічної творчості та інновацій): завдання МВС – охопити щорічно протягом 2021-2025 рр разом 2,5 тисяч осіб (по п'ятсот осіб щорічно), без виділення бюджетних коштів);

6) сприяння створенню та реалізації нової системи військово-патріотичного виховання та громадського сприяння безпеці та обороні України: завдання МВС – охопити щорічно протягом 2021-2025 рр разом 500 осіб (по сто осіб щорічно), без виділення бюджетних коштів).

За результатами аналізу додатка 2 цієї Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року можемо побачити, що хоча й незначні бюджетні кошти для реалізації цього напрямку виділяються для Мінмолодспроту, Мінветеранів, з місцевих бюджетів – окремими обласними держадміністраціями. Таким чином, у більшості випадків завдання цього напрямку реалізуються за рахунок фахівців-ентузіастів.

На нашу думку, вищезазначеними заходами з напряму військово-патріотичного виховання охоплено незначна кількість молоді (2,12 % в 2021 році). За результатами реалізації запланованих внаслідок реалізації вищезазначеної Програми заходів щодо охоплення молоді заходами (проектами), котрі спрямовані на збільшення чисельності тієї частки, яка готова до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, збільшується несуттєво – на рівні 3,08% від загалу.

Таким чином, можемо зробити висновок, що на рівні держави потрібно не тільки ставити актуальні цілі в сфері забезпечення безпеки та оборони, а й планувати реальні заходи та виконувати відповідні завдання, виділяти відповідне фінансування для їх реалізації.

Висновки. Провівши аналіз нормативної бази чинного законодавства з піднятої проблеми можемо робити деякі узагальнення:

1) в сучасних умовах зовнішньої агресії військово-патріотичне виховання населення стає одним з пріоритетних напрямів національного виховання захисників держави;

2) існуючі проблеми, зокрема, низький рівень охоплення молоді запланованими заходами згідно затвердженої Державної цільової програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, вимагають додаткових бюджетних асигнувань, конкретизації виконавців цих заходів з метою суттєвого підвищення рівня готовності населення до оборони своєї батьківщини;

3) запровадження дієвого механізму популяризації, зокрема, через ЗМІ, передового досвіду військової підготовки сил та засобів територіальної оборони, вкладу органів та підрозділів Національної поліції й інших правоохоронних органів у військово-патріотичне виховання молоді.

Список використаної літератури

1. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 25.03.2022).

2. Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року : постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 р. № 673. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-period-do-2025-roku-ta-vnesennya-zmin-do-deyakihi-i300621-673> (дата звернення: 28.03.2022).

3. Вайда Т.С. Військово-патріотичне виховання майбутніх правоохоронців / Тарас Степанович Вайда : [навчально-методичний посібник]. Херсон: ХЮІХНУВС, 2007. 124 с.

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРАВООХОРОНЦЯ ДО ЕФЕКТИВНИХ ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

ВАЙДА Тарас Степанович,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної
фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету, ОДУВС

КРУГЛИК Микола Іванович,

старший викладач кафедри безпеки життєдіяльності та професійно-
прикладної фізичної підготовки факультету суднової енергетики, Херсонська
державна морська академія, Україна

Актуальність проблеми. Фахова підготовка правоохоронців передбачає формування комплексу професійних якостей, знань, вмінь і навичок, які дають змогу працівникові Національної поліції України (*далі* – НПУ) під час виконання службових обов'язків протистояти правопорушнику найбільш простим та безпечним способом, тактично перехитрити його, поставити у незручне положення тощо. Для досягнення такої мети поліцейський повинен бути психічно стійким до зовнішніх проявів небезпеки, вміти оперативно аналізувати обстановку, враховувати стан та поведінку правопорушників, використовувати в рамках закону різні прийоми і засоби впливу, разом з тим своїми діями у суспільстві не викликав негативних емоцій зі сторони сторонніх громадян [1].

При цьому в екстремальних умовах службової діяльності зовнішні впливи можуть викликати у правоохоронця різні рефлекторні поведінкові реакції (наприклад, страх, погіршення координації рухів), які послаблюють його адаптацію до оперативної обстановки.

Разом з тим від його здатності стійко сприймати небезпеку та вміло використовувати тактичні прийоми залежатимуть наслідки вирішення проблеми. Тому освітній процес з ряду дисциплін (спеціальна фізична, вогнева та тактико-спеціальна підготовка) у відомчих закладах вищої освіти МВС України (*далі* – ЗВО МВС) необхідно організовувати таким чином, щоб на практичних заняттях максимально наблизити діяльність курсантів до реальних умов, які впливатимуть на ефективність несення їх подальшої служби.

Аналіз публікацій з проблеми. При дослідженні проблеми нами опрацьовано ряд публікацій науковців і фахівців-практиків в галузі спеціальної фізичної та вогневої підготовки: Плиська В.І. щодо основних засад правильної (безпечної) організації поєдинку із правопорушником,

озброєним ножом та пістолетом [2; 3]; Бутова С.Є., Решка С.М. щодо методики навчання працівників НПУ (ОВС) прийомам захисту від холодної та вогнепальної зброї [4]; Горбачевського В.Я., Сачави А.Г. стосовно вибору тактика дій працівників НПУ/ОВС в екстремальних ситуаціях та правових основ застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї [5]; Костя М., Алембеця М. в частині психологічної підготовка курсантів МВС під час занять з вогневої підготовки [6, с. 127-131]; Максимова С. та Запорожанова О. щодо підготовки до дій в екстремальних ситуаціях засобами спеціальної фізичної підготовки [7, с. 163-165] та ін.

Разом з тим необхідність усвідомлення науково-педагогічним складом ЗВО МВС України екстремальності правоохоронної діяльності вимагає постійної уваги та врахування небезпечних факторів в освітньому процесі з підготовки молодих правоохоронців.

Результати дослідження. *Сутність професійної підготовки* – формування підготовленості працівників поліції до несення служби з охорони громадського порядку, забезпечення публічної безпеки в суспільстві, в тому числі й в екстремальних умовах боротьби із злочинністю (службово-бойової діяльності) [1].

Підготовленість працівника правоохоронних органів до дій в екстремальних умовах складається з двох основних комплексних **видів**:

- 1) *загальної професійної підготовленості*;
- 2) *спеціальної (службово-бойової, екстремальної) підготовленості* [8, с. 384].

Необхідність другого виду спеціальної професійної підготовленості працівника поліції з очевидністю впливає зі специфіки ускладнених умов несення служби, а також з педагогічних вимог, котрі ставляться правоохоронною діяльністю до особистісних якостей поліцейського, що багаторазово було підтверджено на практиці. У свою чергу перший вид загальної підготовленості правоохоронців виступає фундаментом для другого і передусе йому.

У психолого-педагогічному плані екстремальна підготовленість працівника поліції, військовослужбовця Національної гвардії України складається з таких компонентів: 1) екстремальної навченості; 2) морально-психологічної підготовленості до дій в екстремальних умовах; 3) екстремальної розвиненості [там само] (див. схему 1).

Розкриємо зміст компонентів цього особистісного утворення в структурі професійної підготовки працівників поліції.

Схема 1 Структурні компоненти екстремальної підготовленості поліцейських

1. **Екстремальна навченість** працівника поліції пов'язана з формуванням у нього:

- обізнаності щодо обов'язкового виконання визначених функціональними обов'язками професійних завдань, а також методів щодо їх ефективного вирішення; наявності потенційних екстремальних умов; очікуваних труднощів, способів їх подолання, правових основ використання силових методів та зброї, характеристик ймовірного супротивника/правопорушника;
- навичок та умінь якісно виконувати всі необхідні професійні дії у будь-яких складних умовах, в тому числі й навичок групових дій щодо вирішення завдань в екстремальних умовах;
- досвіду застосування бойових прийомів затримання та самооборони, використання зброї і спеціальних засобів в умовах силової та збройної протидії кримінальним елементам;
- натренованістю у адекватному сприйнятті екстремальних умов та подоланні психологічних труднощів, характерних для них;
- навичок та вмінь забезпечення особистої безпеки;
- вмінь навчатися в екстремальних умовах та враховувати досвід фаховий дій кращих поліцейських.

2. **Морально-психологічна підготовленість до дій в екстремальних умовах** – це специфічна вихованість поліцейського, військовослужбовця Національної гвардії України, сформовані якості котрого забезпечують високопрофесійну та високоморальну поведінку у критичних ситуаціях. Вона включає:

- вірність професійному обов'язку за будь-яких випробувань в екстремальних умовах;
- вірність товариському обов'язку при діях у складі груп;

– уміння володіти собою у важких професійних, моральних та психологічних умовах, мобілізувати всі свої сили та можливості, не розгубитися, не пасувати перед труднощами, не здійснювати імпульсивних вчинків, що шкодять справі та собі.

3. Екстремальна розвиненість поліцейського характеризується високим рівнем розвитку в його особистості якостей правоохоронця, котрі забезпечують успішність його дій у екстремальних умовах, а саме:

- вольових якостей, таких як цілеспрямованість, сміливість, мужність, стійкість, рішучість, відповідальність, пильність;
- професійно-психологічної стійкості;
- можливості вести психологічну боротьбу (боротьбу нервів) з озброєним правопорушником;
- особливо розвинених пізнавальних якостей: службово-бойової спостережливості, обачності, швидкості мислення, прогностичності, кмітливості, бойової інтуїції;
- розвинених фізичних якостей: фізичної витривалості, сили, спритності, швидкості рухових реакцій [8, с. 385-386].

Екстремальна підготовленість окремих категорій працівників поліції та військовослужбовців Національної гвардії України може відрізнятись від описаної загальної в якихось деталях.

За повнотою представленості, рівнем необхідного відпрацювання та особливостями утримання виділяються **три комплексні види екстремальної підготовленості** [8, с. 385-388] (див. схему 2):

Схема 2 Види екстремальної підготовленості працівника поліції

Розкриємо зміст та охарактеризуємо більш детально кожен з цих видів.

1. *Екстремальна підготовленість до загострень у повсякденній правоохоронній діяльності* – виражає підготовленість працівника поліції

до поведінки та дій за можливого раптового виникнення окремих (короткочасних) «екстремальних сплесків» на звичайно рівному тлі правоохоронної діяльності. Це може бути, наприклад, раптове загострення спілкування з затриманою особою, зухвала поведінка громадянина при виконанні поліцейським слідчих дій (при перевірці документів), зрив наміченого плану дій, поява непередбачуваної серйозної перешкоди, вид спотвореного дитячого трупа та ін. – приклади саме таких «екстремальних сплески», які потенційно можливі у цій діяльності. Така професійна підготовленість потрібна, наприклад, слідчому прокурору, адвокату, судді, юрисконсульту, експерту криміналісту, працівникові податкової поліції та ін. Це найпростіший комплексний вид екстремальної підготовленості, яка необхідна професіоналу поліцейських підрозділів. Якщо такої підготовленості у поліцейського немає, то у нього:

- замість прагнення до успіху головним стає уникнення невдачі, з'являється перестраховка в роботі, формалізм, тяжіння до показної активності, втрачається бажання виявляти будь-яку самостійність і прагнення отримувати від старшого «точні вказівки», перекласти відповідальність на когось іншого;

- знижується активність, наполегливість у досягненні потрібного результату, підвищується схильність до пошуку причин неякісної роботи та виправдань («хто хоче – той шукає способи, хто не хоче – шукає причини»);

- погіршується кмітливість, винахідливість, спостережливість, робота пам'яті;

- знижується організованість у роботі, самоконтроль, з'являється метушливість, часом розгубленість та розпач;

- зростає тривожність, підозрілість, збудженість, дратівливість, поганий настрій, зриви у спілкуванні;

- частішають прорахунки та помилки в роботі, упускаються ефективні можливості при розслідуванні злочину, часто виникають тупикові ситуації та «опускаються руки»;

- прискорюється настання почуття втоми та перевтоми, бажання відпочити, розслабитися будь-яким способом.

2. *Підготовленість до вирішення окремих (складних) екстремальних завдань* – таких, як особистий розшук, зовнішнє спостереження, усунення джерела небезпеки, припинення або відбиття нападу на поліцейського чи об'єкт, що охороняється, припинення небезпечного злочину, затримання озброєного злочинця, протидія натовпу в умовах масових заворушень та

порушень громадського порядку, звільнення заручників тощо. Такі завдання доводиться найчастіше вирішувати поліцейським органів та підрозділам Національної поліції, працівникам спецпідрозділу поліції КОРД, груп захоплення, державної служби охорони, патрульної поліції, оперативним працівникам карного розшуку, правоохоронцям підрозділів боротьби з незаконного обігу наркотиків (економічними злочинами, з організованою злочинністю та ін.). Але вони зустрічаються також і в роботі інших поліцейських: дільничних офіцерів поліції, поліцейських чергових частин (груп швидкого реагування), караульних НГУ, працівників виправних установ, інспекторів патрульної поліції, всіх осіб, хто залучається до проведення спеціальних поліцейських операцій.

Якщо такої підготовленості немає у поліцейського, то:

- виникає стан перенапруженості, котра стає причиною серйозних знижень потенційних можливостей психіки правоохоронця;
- поява деструктивних відчуттів занепокоєння, сильної тривоги, страху, розгубленості, нерішучості, уповільненість реакцій;
- погіршення кмітливості, спостережливості, збільшення часу для конструктивного оцінювання тактичних властивостей місцевості (обстановки), прояви провалів пам'яті та виникнення ілюзій сприйняття («у страху очі великі», «лякана ворона куща боїться»);
- зниження активності, наполегливості, завзятості, винахідливості у досягненні мети;
- постійне почуття слабкості, втоми, безсилля, невміння мобілізуватися;
- загострення почуття самозбереження;
- зростання дратівливості, часом втрата контролю над собою;
- перехід інтенсивності психічної напруженості за межі норми/корисності;
- страх невдачі, за відповідальність, підпорядкування своєї поведінки мотиву уникнення невдачі за будь-яку ціну (замість прагнення максимально можливого успіху);
- зростання числа помилок у діях, неточностей, промахів та їх вплив на серйозність результату правоохоронної діяльності та ін.

3. *Підготовленість до тривалої діяльності у екстремальних умовах.* Цей вищий вид екстремальної підготовленості поліцейського характеризується здатністю досить довго перебувати особі в екстремальних умовах, практично безперервно долати існуючі труднощі та вирішувати у складних обставинах будь-які професійні завдання, що представляють у сукупності певний набір екстремальних. Такої

підготовки вимагає діяльність особового складу НГУ, а також груп та підрозділів інших правоохоронних органів, що направляються до зон з екстремальними умовами несення служби, з надзвичайними обставинами, а також усі спеціальні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України, а іноді й спеціально створені іншими правоохоронними органами групи.

Якщо такої підготовленості немає, то в поліцейського:

- різко посилюється прояв описаних у п. 2 негативних проявів та спостерігається їх комплексність;
- сильний страх проявляється у помітному боягузтві;
- інстинкт самозбереження захоплює часом всю свідомість і стає єдиною спонукальною силою поведінки;
- помилки робляться грубими, що ведуть до тяжких наслідків, застосування зброї стає неефективним через повну втрату влучності;
- втрачається поліцейським контроль над собою;
- виникають часом відмови поліцейського від виконання деяких завдань, що розцінюються як смертельно небезпечні, можлива непокоря керівникові підрозділу/тактичної групи;
- виявляється підвищена схильність до вживання спиртних напоїв.

Ситуація для невідготовлених осіб (молодих поліцейських) стає гіпер екстремальною.

Досвід поліцейських показав, що слабка екстремальна підготовленість правоохоронця завжди виступала і є причиною хронічної нестачі професійної майстерності та ефективної діяльності багатьох працівників правоохоронних органів. Коли поліцейський психологічно безпорадний у здійсненні правомірного впливу на людей і не може ефективно припинити конфліктні людські вчинки/правопорушення, врегулювати деструктивні міжособистісні відносини/проблеми, а на нього тисне тягар відповідальності за вирішення службового завдання і встановлені терміни їх виконання, то правоохоронець потрапляє в ситуацію, котра підштовхує його до використання переважно силових методів, у тому числі незаконних – домагань, насильства, погроз та ін.

Відсутність належної професійно-психологічної підготовленості поліцейського – одна з важливих причин його людської глухоти та байдужості, невичерпне джерело черствості, формалізму, гіпертрофованої влади, порушень законності та серйозних професійних прорахунків. Найчастіше відсутність або слабкість її (професійно-психологічної підготовки – *уточнено нами*) виступають основною причиною безтурботності, необачності, повільності, помилок, що

призводять до загибелі працівників поліції та військовослужбовців Національної гвардії України.

Процеси розвитку нашого суспільства, подолання недоліків, що були в його житті, прагнення створити цивілізоване, гуманне, правове суспільство, гостро ставлять проблему вдосконалення діяльності правоохоронних органів та їх персоналу. Необхідна відмова від силового вирішення проблем в екстремальних, важких ситуаціях віддача переваги, соціальним, економічним, психологічним, педагогічним етичним методам роботи з громадянами, де і коли це можливо. Той із поліцейських, хто не володіє цими способами, той не готовий, не може вважатися сучасним правоохоронцем і показує відсталість від задоволення потреб розвитку нашого суспільства та життя його людей.

Види екстремальної підготовки. Викладене є підставою розуміння системи необхідних видів екстремальної підготовки працівників правоохоронних органів. До неї входять:

а) основні види:

– екстремальна підготовка до здійснення службових дій під час загострення з протиправними елементами в умовах *повсякденної* правоохоронної діяльності;

– екстремальна (службово-бойова) підготовка до вирішення екстремальних завдань, екстремальна (службово-бойова, бойова) підготовка до дій *унадзвичайних* обставинах;

б) окремі види:

– підготовка до конфліктного спілкування (стресостійкість);
– фізична (в тому числі спеціальна фізична) підготовка до дій в екстремальних умовах;

– вогнева підготовка;

– тактична підготовка до вирішення різних службово-бойових завдань;

– професійно-психологічна підготовка до дій у екстремальних умовах;

– підготовка до самоврядування (автономне прийняття рішень) в екстремальних умовах;

– морально-психологічна підготовка до дій у екстремальних умовах;

– підготовка керівників органів НПУ, начальників підрозділів поліції, командирів оперативно-службових груп щодо вирішення завдань в екстремальних умовах;

– підготовка до забезпечення особистої безпеки,

– тренувальна підготовка (тренінги) [8, с. 386-390].

Екстремальна підготовка проводиться у різний час та за ознакою розрізняють:

- *попередню підготовку*, – проводиться постійно у системі професійної освіти та службової підготовки,

- *безпосередню підготовку*, – проводиться безпосередньо перед початком вирішення відповідального та складного завдання – полягає у додатковому доопрацюванні, доведенні до досконалості необхідних майбутніх тактичних дій, навичок та умінь, морально-психологічного зорієнтування особового складу на виконання завдання і мобілізації лише тих осіб, хто братиме участь у запланованій поліцейській операції;

- *підготовку в ході службово-бойової діяльності*: її необхідність і мета – швидке усунення виявлених під час вирішення службово-бойових завдань недоліків у підготовці особового складу підрозділу поліції, котрі були виявлені, і навіть запровадження/відпрацювання нових алгоритмів дій, успішніших способів взаємодії чи застосування спецзасобів щодо припинення злочину, набуття досвіду їх вирішення [9, с. 106-114.].

Висновки. Провівши аналіз спеціальної літератури з піднятої проблеми, можемо зробити деякі узагальнення.

1. Враховуючи специфічні особливості фахової діяльності правоохоронця, вважаємо, що створення у процесі навчання курсантів сприятливих педагогічних умов з метою цілеспрямованого впливу на формування зазначених компонентів екстремальної підготовленості можна суттєво покращити готовність поліцейських до виконання службово-бойових завдань підрозділами НПУ у сучасних умовах.

2. Підготовленість працівника правоохоронних органів до дій в екстремальних умовах необхідно здійснювати у таких двох складових та взаємозумовлених комплексних напрямів, як загальної професійної підготовленості та спеціальної (службово-бойової, екстремальної) підготовленості.

3. У психолого-педагогічному плані при формуванні екстремальної підготовленості працівника поліції доцільно здійснювати вплив на розвиток таких компонентів, як: 1) екстремальну навченість; 2) морально-психологічну підготовленість до дій в екстремальних умовах; 3) екстремальну розвиненість.

4. Формування екстремальної підготовленості поліцейського може передбачати врахування специфіки готовності правоохоронця до ефективних дій в особливих умовах здійснення правоохоронної діяльності: 1) при виникненні загострень у повсякденній правоохоронній

діяльності; 2) при вирішенні окремих, але складних екстремальних завдань; 3) у процесі тривалої діяльності у екстремальних умовах.

Список використаної літератури

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 27.04.2022).
2. Плиско В.И. Формирование у сотрудников устойчивого психомоторного состояния к внешним проявлениям опасности / В.И. Плиско. Киев: РИОМВД Украины, 1991. 128 с.
3. Плиско В.И. Защитные действия при нападении преступника, вооруженного ножом / В.И. Плиско. Киев: РИО МВД УССР, 1989. 64 с.
4. Ануфрієв М.І. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників ОВС / Ануфрієв М.І., Бутов С.Є., Гіда О.Ф., Решко С.М. : навч. посібник / заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва та Є.М. Мойсєєва. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 338 с.
5. Горбачевський В.Я. Тактика дій працівників ОВС в екстремальних ситуаціях та правові основи застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї / Горбачевський В.Я., Сачаво А.Г. : посібник. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2001. 24 с.
6. Кость М. Психологічна підготовка курсантів МВС під час занять з вогневої підготовки / Кость М., Алембець М. : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Удосконалення фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України (Івано-Франківськ, 2005). Івано-Франківськ, 2005. С. 127-131.
7. Максимов С. Підготовка до дій в екстремальних ситуаціях засобами спеціальної фізичної підготовки / Максимов С., Запорожанов О. : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Удосконалення фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України (Івано-Франківськ, 2005). Івано-Франківськ, 2005. С. 163-165.
8. Столяренко А.М. Юридическая педагогика. Курс лекций. – М.: Ассоциация авторов и издателей «ТАНДЕМ». Издательство «ЭКМОС», 2000. 496 с.
9. Вайда Т.С., Чайковський В.М. Психологічні аспекти застосування тренінгів у системі фізичної підготовки майбутніх правоохоронців до дій в екстремальних умовах. *Психологічні тренінгові технології у право охоронній діяльності: науково-методичні та організаційно-практичні проблеми впровадження і використання, перспективи розвитку* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Донецьк, 27-28 травня 2005 року) : у 2-х ч. Донецьк: ДЮІ МВС при ДонНУ, 2005. Ч. 2. С.106-114.

НЕБЕЗПЕЧНІ ФАКТОРИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЛАСНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕБУВАННЯ ОСОБИ В ПОЛОНІВ НАСЛІДОК ВИКРАДЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ КРАЇНИ-ОКУПАНТА)

ВАЙДА Тарас Степанович,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної
фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

КУЗНЕЦОВ Олег Ілліч,

фахівець відділення зв'язків з громадськістю,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Актуальність проблеми. Війська російських окупантів як країни-агресора з першого дня неспровокованого вторгнення (24.02.2022 року – *уточнено нами*) не тільки дистанційно руйнують українські міста і села шляхом проведення авіа бомбардування чи артилерійських обстрілів, а й безпосередньо знищують їх інфраструктуру під час окупації багатьох територій регіонів, архітектурні та культурні пам'ятки; замінують дороги, земельні ділянки та окремі об'єкти, мародерять магазини, школи (наприклад, з Катюжанської школи на Київщині забрали 30 ноутбуків, всю оргтехніку (просектори, телевізори), що не забрали з собою, то пошкодили – з системних блоків все повитягували і забрали; зі шкільної їдальні росіяни вивезли новітнє обладнання: мийки, параконвектомати, плити; обідні столи та лавочки поцупили; парти та стільці теж позабирали; зі стін повидирали розетки та вимикачі)¹, забирають нові автомобілі із розбитих автосалонів, згрібають прикраси з полок ювелірних магазинів тощо.

Станом на 19.04.2022 року, за словами міністра інфраструктури України Олександра Кубракова, зруйновано до 30 % усієї інфраструктури з різним ступенем пошкодження, з різним ступенем руйнування на суму близько 100 мільярдів доларів (зруйновано або пошкоджено понад 300 мостів, десятки з яких є залізничними, більше ніж 8000 км доріг потребують капітального ремонту)[1].

Частиною загарбницьких дій є варварське *ставлення окупантів до мирного населення*, невимовну, зумисну жорстокість й насилля проти

¹ Проворний Є. «Де буряти стояли, з тих хат усе повиносили. Навіть шкарпетки» – мешканці Катюжанки. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/21/de-buryaty-stoyal-y-z-tyh-hat-use-povynosyly-navit-shkarpetky-meshkanczi-katyuzhanky/> (дата звернення: 24.04.2022).

українських мирних мешканців. Найгірше ставилися до мирного населення буряти й кадірівці.

Наведемо деякі приклади порушення прав громадян, норм і правил ведення війни, котрі передбачені міжнародними нормативно-правовими актами [2; 3; 4]:

– **грабують квартири місцевих жителів**: усі люди, з якими поспілкувалися правозахисники [там само], розповіли, що російські окупанти силоміць забирали в них їжу, одяг, паливо, дрова, сокири та бензопили²;

– підрозділи Російської федерації (далі – РФ) розосереджуються вздовж всього населеного пункту (наприклад, в смт Білозерка Херсонської області), розташують військову техніку безпосередньо між житловими будинками [5]; використовували **жителів як живий щит**, збираючи з будинків і підвалі до школи (село Обуховичі Київської обл.); у тимчасово окупованому місті Волноваха Донецької області з 11 квітня 2022 року російські окупанти **змушують дітей йти до навчальних закладів**. Такі дії окупантів спрямовані на ускладнення операції з майбутнього звільнення міста Збройними Силами України та для можливих провокацій із жертвами заради дискредитації та звинувачення української сторони;

– **тероризують (катують) місцевих жителів**: 1) жителя с. Обуховичі (Київщина) в полоні 15 днів тримали на вулиці за мінусової температури, часто зв'язаного та з кляпом у роті; з його слів, російський солдат прострілив йому ногу через те, що брат служив в ЗСУ; 2) п'яні військові РФ захопили чоловіка з родиною, роздягнули на холоді та удавали, що розстрілюватимуть; 3) в лісі біля с. Мироцьке (територія Бучанського р-ну, Київщина) виявили яму з тілами трьох чоловік (мали сліди катувань – жертви були із зв'язаними руками, прострілені кінцівки, з намотаними на обличчя тканиною, аби закрити очі, у деяких чоловіків в роті знаходився кляп; на останок стріляли у вухо)³; 4) росіяни виселяли з будинків людей, аби там зробити своє розташування, навіть родини, де жили діти з інвалідністю; 5) залишали після себе будинки у жахливому стані (с. Катюжанка, Київщина); ходили по декілька раз по помешканням жителів з перевірок, ламали двері (шукали снайперів, забирали автомобільну техніку, квадроцикли, велосипеди та ін.), окрім техніки забирали генератори, постільну білизну, подушки, айфони,

² Проворний Є. «Де буряти стояли, з тих хат усе повиносили. Навіть шкарпетки» – мешканці Катюжанки. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/21/de-buryaty-stoyaly-z-tyh-hat-use-povynosyly-navit-shkarpetky-meshkanczi-katyuzhanky/> (дата звернення: 24.04.2022).

³ Садиков В. Кожному із чоловіків стріляли у вухо, – Небитов про чергове масове поховання на Київщині. URL: <https://www.stopcor.org/ukr/section-suspilstvo/news-kozhnomu-iz-cholovikiv-strilyali-u-vuho-nebitov-pro-cherbove-masove-pohovannya-na-kiivschi-30-04-2022.html> (дата звернення: 30.04.2022).

ковдри, побутову техніку, посуд, шукали бензин та горілку; окупанти питали: «У вас маленькій ребьонк? Пачему ви в погребі? Ми прішлі вас асвабаждать»);

– також окупанти одразу активно **шукали у населених пунктах військовослужбовців ЗСУ, Нацгвардії, тероборони, працівників правоохоронних органів та колишніх учасників АТО**, мали взяти їх у полон та вибивати з них оперативну інформацію щодо сил оборони у регіоні, допитували, тримали в підвалі; у Маріуполі російські війська влаштували так звану «зачистку» – шукали нібито «нацистів», вбивали людей, фотографуючись з тілами та примусово мобілізують чоловіків до «ДНР»; від тортур загинув ветеран АТО з с. Абрикосівка (Херсонська область) Н. Кагальняк, який був викрадений російськими окупантами⁴;

–вбивають невинних цивільних осіб (людей, які не подобалися окупантам, розстрілювали; жінці, яка вийшла за дровами для печі в с. Обуховичі (Київщина), прострелили ногу), в тому числі й дітей; розстріляли людей (чоловіка і жінку – *уточнено нами*), які їхали по дорозі в с. Катюжанка (Київщина), у с. Савенки (село поруч – *уточнено нами*), коли 30 березня колона росіян виходила з села, то окупанти розстріляли трьох дітей на дорозі: 18-річна дівчина загинула, а двоє хлопчиків вижили (дівчина – колишня учениця Катюжанської школи)⁵. Також, зокрема, міжнародні правозахисники (міжнародна правозахисна група Human Rights Watch зібрала близько десятка свідчень про воєнні злочини російських окупантів на захоплених територіях Київщини, Чернігівщини та Харківщини, усі інциденти трапились в проміжку між 27 лютого та 14 березня, коли російські окупанти мали контроль над населеними пунктами) зафіксували дві позасудові страти мирних мешканців російськими окупантами: 1) у Старому Бикові на Чернігівщині 27 лютого російські солдати захопили і стратили щонайменше 6 чоловіків; 2) у другому випадку 4 березня в Бучі на Київщині окупанти затримали п'ятьох чоловіків, поставили їх навколішки та вистрелили одному в потилицю. Однак невідомо, що сталося з рештою чотирма; 3) 6 березня у Ворзелі на Київщині російські окупанти кинули димову шашку в підвал, де переховувалась жінка зі своєю 14-літньою дитиною. Коли вони почали вибиратися з підвалу, окупанти вистрелили в

⁴ Укрінформ. Від тортур загинув ветеран АТО, викрадений росіянами на Херсонщині. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3471195-vid-tortur-zaginu-veteran-ato-vikradenij-rosianami-na-hersonsini.html> (дата звернення: 30.04.2022).

⁵ Там само.

них – дитина загинула на місці, а жінка померла за два дні від отриманих ран[6]; 60-річний мешканець села Забуччя на Київщині розказав, що 4 березня після обшуку в їхньому будинку російський окупант погрожував убити його і сина. Мовляв, тому що в них знайшли мисливську гвинтівку та каністру з бензином. Проте інший російський солдат буцімто не дозволив йому їх убити [там само]. Звіти міжнародних правозахисних органів можуть стати доказом у майбутніх кримінальних процесах проти російських окупантів, які скоїли воєнні злочини проти цивільного населення в Україні;

– **розділяли сім'ї** – жінок, чоловіків та дітей окремо *примусово вивозили в РФ та Білорусь* (відомо, що станом на 10.04.2022 в результаті військових дій в Україні більше 15 тисяч мирних громадян вважаються як такі що пропали без вісти); в Херсоні забрали і вивезли 39 дітей, які переховувались в підвалі церкви; за словами голови Донецької обласної адміністрації Павла Кириленка, «окупанти вивезли до росії понад 30 тис. жителів Маріуполя»⁶; розповів про так звані фільтраційні табори, які розташовані поблизу Маріуполя. «Це, наприклад, населені пункти вздовж узбережжя Азовського моря. Вивозячи туди людей, вони (окупанти – *уточнено нами*) розподіляють їх на жінок із дітьми та чоловіків. Ділять за віковими критеріями. І після цього відбирають документи, що посвідчують громадянство України»;

– слідом за примусовою депортацією проводилась **примусова паспортизація**: РФ почала видавати паспорти громадянам України, яких насильно було вивезено до різних регіонів країни-агресора; залякуючи жінок, осіб з інвалідністю та пенсіонерів владою агресора було отримано від них майже 14 тисяч заяв про прийом до громадянства Росії та видано 12 тисяч паспортів;

– **людини живуть в підвалах в нелюдських умовах** – без газу, зв'язку, світла, електрики, продуктів харчування, необхідних ліків і навіть води (наприклад, селища Станіслав та Високопілля на Херсонщині); без вентиляції, туалетів та їжі, часто – разом із трупами померлих, яких через обстріли не можна було винести назовні; протягом кількох тижнів Чернігівщина була одним з найгарячіших осередків нинішньої війни;

– **забирали в громадян мобільні телефони** й повністю обшукували цивільних, щоб ті не могли сповістити ЗСУ про ворожу техніку;

– **викрадали і катували жителів** (наприклад, Тростянецької територіальної громади Сумської області (м. Тростянець, с. Білка); м. Херсон (біля 400 чоловік); в застінках кадирівці розстрілювали в упор, випалювали

⁶ Ракурс / Влада назвала кількість вивезених окупантами до росії жителів Маріуполя. URL: <https://racurs.ua/ua/n170101-okupanty-hochut-pidirvaty-tank-z-minamy-proty-myrnogo-naselennya.html> (дата звернення: 28.04.2022).

очі та відрізали частини тіла (м. Буча, Київська обл.), всього було знайдено тіла 360 вбитих мирних громадян, серед котрих 10 дітей; спалені заживо сім'я в селі Гусарівка Ізюмського району на Харківщині; станом на 9 квітня 2022 року у селах лише однієї Макарівської об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ) нарахували понад 130 вбитих і померлих з невідомих причин (тіла розстріляних, закатованих, померлих і загиблих від снарядів – *уточнено нами*); мертвих людей знаходять переважно у тих селах, що пережили російську окупацію;

За інформацією Управління Верховного комісара ООН по правах людини, з 4 годин ранку 24 лютого до опівночі 9 квітня зафіксовані 4232 жертви серед цивільного населення України, серед них 1793 вбитих і 2439 поранених. Тільки на Київщині від рук окупантів загинуло понад 1200 жителів. Також в Україні за цей час загинуло 177 дітей і 336 травмовано[7];

– *гвалтують жінок, хлопців та дівчат, навіть дітей*(м. Буча та с. Шевченкове Броварського р-ну Київської обл. та ін.). Мешканка с. Мала Рогань на Харківщині розповіла правозахисникам, що 13 березня російський солдат побив її, зґвалтував кілька разів та порізав обличчя й шию. Постраждалій вдалось дістатися Харкова й отримати допомогу від лікарів [6]; в Ірпені троє рашистських окупантів на очах дівчини зґвалтували її маму та молодшу сестру 15 років; з особливою жорстокістю били і гвалтували; обидві мертві; дівчина у стані психологічного шоку 4 дні жила з трупами у будинку; після звільнення міста змогла дійхати до бабусі⁷;

– *розстріляли артилерією лікарню* з пацієнтами та персоналом в м. Балаклія Ізюмського р-ну (Харківщина), пологовий будинок (Київщина);

– *знищували тварин*, зокрема, коней в м. Буча, собак в Бородянському притулку (із 485 тварин вижило лише 150) та в м. Ірпені на Київщині тощо;

– *танком роздавили легковий автомобіль* «Таврія» разом з водієм (м. Буча); українців, які вже були вбиті, переїхали **танками й просто вкатували в асфальт**(їх тіла збирали лопатами) та ін.

Військові злочини проти мирного населення є достатньо чисельними. Так, у Конотопському районі Сумської області військовослужбовець РФ під час руху колони військової техніки *навмисне наїхав на пішоходів*, які рухалися в попутному напрямку. За даними українського слідства, 27 березня 2022 близько 17:15 на автодорозі за межами населеного пункту с. Чумакове Конотопського району Сумської області рухалася колона військової техніки

⁷Золотко Я. Жахлива історія 17-річної мешканки Ірпеня: окупанти на очах дівчини зґвалтували її маму та молодшу сестру. Обидві мертві. URL:<https://socportal.info/ua/news/pid-kievom-okupanti-valtuvali-mamu-ta-donku-voni-zaginuli/> (дата звернення: 22.04.2022).

РФ. Нехтуючи міжнародним правом, військовослужбовець РФ умисно скоїв наїзд на пішоходів, які йшли в попутному напрямку. Внаслідок цього постраждала родина – 15-річний підліток і його мати дістали поранень, 33-річний чоловік від отриманих травм помер у лікарні [8].

– ворог вже другий місяць продовжує **мародерствувати** – грабувати магазини, руйнувати школи, будинки та квартири місцевих жителів;

– **затримують проукраїнських активістів та працівників державних органів України**, змушують працювати на нову владу; закатована та розстріляна сільська голова села Мотижин Ольга Сухенко (Київщина) з родиною (чоловіком і сином). Окупанти викрадають та беруть у полон перш за все державних службовців, керівників органів місцевого самоврядування – голів об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), голів міст та старост сіл (наприклад, міський голова м. Мелітополь, м. Голої Пристані, м. Таврійська, м. Берислава, м. Сновська та ін., всього 24 осіб станом на 31.03.2022 з 6 областей України, найбільше з Херсонщини (викрали 35 із 49 керівників територіальних громад, станом на 28.04.2022 р.⁸) та Харківщини, Запоріжжя та Київщини), громадських активістів, журналістів та блогерів, поліцейських, священників УПЦ (Херсон) тощо для схиляння на свій бік і підтримання запровадження нової лояльної проросійської влади на місцях.

– **застосовують вогнепальну зброю і спецзасоби** (світлошумові гранати, сльозогінний газ, випускають автоматні черги в повітря) **проти учасників мирних мітингів** (м. Херсон, м. Нова Каховка та ін.), які висловлюють свій протест проти входження регіону до складу РФ тощо.

Разом з тим є випадки **добровільної (примусової) співпраці керівників територіальних громад з окупантами (колабораціонізм)**, наприклад, заступниці голови Бердянської районної державної адміністрації (далі – РДА) Запорізької області, голови Міловської і Марківської ОТГ на Луганщині, міських голів міст Куп'янська, Балаклії (Харківщина) та ін., котрим за фактом державної зради, вчиненої в умовах воєнного стану, повідомлено про підозру (ч. 2 ст. 111 КК України) [9]. Також випадки державної зради є і серед народних депутатів (І. Ківа, В. Медведчук та ін.).

Вищезазначені військові злочини є прямими порушеннями Конвенція про захист цивільного населення під час війни [3; 4], а також підпадають під дію Статуту Міжнародного воєнного трибуналу для суду і покарання головних воєнних злочинців європейських країн осі [10]. Особи, які віддають

⁸Украина криминальная / На Херсонщині окупанти викрали 35 із 49 керівників територіальних громад. URL: <https://cripo.com.ua/news/war/na-hersonshhini-okupanti-vikrali-35-iz-49-kerivnikov-teritorialnih-gromad/> (дата звернення: 28.04.2022).

наказ, навмисно чинять такі дії щодо насилля над мирними жителями, сприяють або заохочують до них, є відповідальними за воєнні злочини. Командири, які знали про ці воєнні злочини, але не намагались їх зупинити чи покарати винуватців, також несуть відповідальність за їх вчинення.

Президент В. Зеленський оприлюднив світлини з вулиць звільнених міст на Київщині, на яких лежать тіла закатованих і замордованих росіянами українців. Він звернувся до російських матерів, щоб вони схаменулися і побачили, яких виродків і покидьків вони виростили, а також дорікнув НАТО, що цій трагедії можна було запобігти.

Як чергове підтвердження свого безмежного цинізму й зневаги до людського життя, російське міністерство оборони заявило 3 квітня 2022 року, що жоден солдат окупаційних військ РФ на околицях Києва не причетний до вбивства і знущань над мирними жителями.

За словами Генеральної прокурори І. Венедіктової, з території звільнених міст і містечок на Київщині впродовж 3 квітня 2022 року вивезли 410 тіл для огляду судмедекспертами. Огляд буде використаний для майбутніх кримінальних проваджень проти російських окупантів [6].

Зокрема, російські окупанти можуть взяти мирних мешканців в полон як для отримання інформації, так і просто для розваги. Надамо деякі поради громадянам, котрі тимчасово перебувають на окупованих територіях, щодо безпеки та виживання для випадків, якщо особу викрали військові країни-агресора (захопили людину в полон).

Рекомендації особам, які потрапили в полон. Передусім, щоб убезпечити себе від потрапляння у полон, – не варто носити у публічних місцях військову форму чи одяг стилю мілітарі, мати якусь символіку на одязі та вбиратися у дорогі речі. Одяг має бути максимально простим.

Не потрібно бігти чи показувати агресію – такого заручника можуть ліквідувати, навіть якщо вбивств не планували.

Військові та психологи (Центр протидії дезінформації при РНБО України – *уточнено нами*) рекомендують наступні способи дій (поведінки) для збереження життя, якщо людину захопили і забрали в полон [11; 12; 13].

1. Намагатися не показувати, що особі страшно, як би складно і небезпечно не було – **важливо зберігати спокій**.

Не вступати з окупантами в бесіду, не розпочинати умовляння військових окупантів відмовитися від виконання їхнього плану тощо. При необхідності на запитання відповідати коротко, лаконічно, без зайвих деталей, без агресії та зацікавленості.

Якщо окупант, що бере в полон, хоче проявити агресію, її треба прийняти. Не варто чинити опору, не благати про пощаду, не прагнути викликати жаль.

2. Щоб не погіршити своє положення (умови утримання), не порушуйте встановлені окупантами правила.

Необхідно налаштовувати себе психологічно, що вас миттєво не відпустять (не буде звільнення в найближчий час). Проте потрібно вірити, що мине якийсь період і людей згодом *відпустять (звільнять) обов'язково* (якщо в загарбників немає індивідуальної заінтересованості – для майбутнього обміну полоненими, цільове покарання мирних громадян за активні дії щодо протистояння окупаційному режиму, для переміщення на іншу територію тощо).

3. Не варто дивитися окупантам прямо в очі, краще спрямовувати погляд трохи вбік. І щоб не викликати у них додаткову агресію, ***не показувати, що ви принижені, в позиції підданого***, щоб не спровокувати їх на агресію; ***не варто демонструвати окупантам свій спротив (негативне, презирливе ставлення до них)***.

4. Якщо дають їжу, то харчуйтеся, навіть якщо немає апетиту (через «не хочу»), інакше у разі втрати сил ви не зможете втекти. Також не потрібно забувати про особисту гігієну, фізичні вправи, дихальні техніки для заспокоєння.

5. Користуйтеся кожною можливістю сходити в туалет або зробити щось для себе, адже наступного разу може просто не бути; створити для себе максимальний комфорт. І в жодному разі не варто демонструвати зв'язок з іншими полоненими, ***це можуть використовувати проти вас*** чи ваших рідних. Емпатія у полоні дуже недоречна.

6. Потрібно робити вигляд не дуже розумної людини. Не показувати ідеологічні, релігійні уподобання. Не проявляти активність, не говорити багато та гучно.

7. При штурмі приміщення необхідно впасти на підлогу і закрити голову руками, зайняти позицію чимдалі від вікон, дверей і окупантів, адже по них стрілятимуть снайпери. Не брати до рук зброю, щоб вас не сплутали з військовослужбовцями РФ.

8. Якщо на людину повісили бомбу, то треба без паніки голосом чи рухом руки дати зрозуміти про це українським військовим/співробітникам спецслужб.

9. Запам'ятати якомога більше деталей про місце перебування, як виглядає простір (приміщення, територія тощо), позначення військових частин, бланків [12, с. 184-193].

Особі варто пам'ятати, що на неї чекають рідні, тому необхідно нагадувати собі про це в полоні постійно, не втрачати надії і намагатися вижити заради них[11].

Український народ обов'язково переможе, але важливо кожному вижити в окупації під час захоплення багатьох регіонів держави російськими військами.

Висновки. Провівши аналіз оперативної інформації щодо злочинних дій окупаційних військ на захоплених територіях України, зокрема, у відношенні до місцевого мирного населення, можемо зробити деякі узагальнення.

1. Дії військ країни-агресора стосовно цивільних громадян України є прямими порушеннями Конвенції про захист цивільного населення під час війни, підпадають під дію норм Статуту Міжнародного воєнного трибуналу для суду і покарання головних воєнних злочинців європейських країн осі.

2. Проявами варварського ставлення окупантів до мирного населення є розосередження військової техніки і постійного складу по всьому населеному пункту безпосередньо між житлових будинків, тероризація місцевих жителів, гвалтування жінок та дівчат, вбивства цивільних осіб, дітей; знищення тварин; розділення сімей(жінок та чоловіків)при вивезенні з окупованих населених пунктів; вилучення мобільних телефонів та повний обшук цивільних осіб; глумління над тілами вбитих тощо.

3. В умовах окупації наслідками застосованих погроз і тортур є перехід деяких представники влади, ЗМІ, громадські активісти на бік ворога, співпрацювання з військовими країни-агресора (колабораціонізм).

4. Основними рекомендаціями щодо безпечних дій пересічним громадянам у випадку потрапляння в полон (викрадення) є наступні: 1)зберігати спокій, не намагатися вступати з ними в бесіду і не конфліктувати (не спорити); 2) не порушувати встановлені окупантами правила; 3) не варто дивитися окупантам прямо в очі; 4) їсти, навіть за відсутності апетиту;5) не варто демонструвати їм активний фізичний опір; 6) користуватися кожною можливістю сходити в туалет або зробити щось для себе; 7) не варто демонструвати зв'язок з іншими полоненими.

Список використаної літератури

1.Кєпова Д. Росіяни зруйнували 30% української інфраструктури на суму близько 100 мільярдів доларів. URL: <https://zn.ua/ECONOMICS/rossijane-razrushili-30-ukrainskoj-infrastruktury-na-summu-okolo-100-milliardov-dollarov.html> (дата звернення: 19.04.2022).

2. Загальна декларація прав людини :прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 05.02.2021).

3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни : м. Женева, 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 01.04.2022).

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року (укр/рос). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 09.04.2022).

5. Касіянчук М. На Запоріжжі і Херсонщині окупанти тероризують мирних і ставлять техніку просто біля будинків. URL: https://24tv.ua/zaporizhzhhi-hersonshini-okupanti-terorizuyut-mirnih-stavlyat_n1928117 (дата звернення: 30.03.2022).

6. Карловський Д. Міжнародні правозахисники отримали підтвердження воєнних злочинів окупантів. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/3/7336900/> (дата доступу: 03.04.2022).

7. Березіна Г. 47-й день війни Росії проти України. Що відбувається зараз: онлайн. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/42-y-den-voyny-rossii-protiv-ukrainy-proishodit-1649183701.html> (дата звернення: 11.04.2022).

8. Інтерфакс-Україна. Інформаційне агентство. На Сумщині окупанти наїхали на пішоходів, одна людина загинула. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/818674.html> (дата звернення: 30.09.2022).

9. У добровільній співпраці з окупантами підозрюється заступниця голови Бердянської РДА. URL: <https://cripo.com.ua/news/crime/u-dobrovilnij-spivpratsi-z-okupantami-pidozryuyetsya-zastupnitsya-golovi-berdyanskovi-rda/> (дата звернення: 30.03.2022).

10. Устав Международного военного трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран оси от 08.08.1945 // Действующее международное право. Т. 3. М.: Московский независимый институт международного права, 1997. С. 763-770. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_201/print (дата звернення: 17.04.2022).

11. Що робити, якщо вас взяли в полон під час війни – 5 порад від військових та психологів. URL: <https://lifestyle.segodnya.ua/ua/lifestyle/psychology/chto-delat-esli-vas-vzyali-v-plen-7-sovetov-ot-voennyh-i-psihologov-1610221.html> (дата звернення: 25.03.2022).

12. Вайда Т.С. Дії правоохоронців у випадку захоплення заручників та особливості ведення поліцейськими групи діалогу перемовин із злочинцями

з врахуванням наявного у осіб характерних типів психологічних розладів. *Society and science. Problems and prospects* : Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference, London, England, January 25–28, 2022 (628 p.). Pp. 184-193= *Суспільство і наука. Проблеми та перспективи* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, 25-28 січня 2022 р., Лондон, Англія.(628 с.).С. 184-193. URL: <https://isg-konf.com/uk/society-and-science-problems-and-prospects-ua/>.

13. Срібнянська К. Що робити, якщо ви потрапили в полон: психолог дала поради.URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2022-03-21/chto-delat-esli-vyi-popali-v-plen-psihiolog-dala-sovetyi/263189> (дата звернення: 22.04.2022).

ПРОВИНА ЯК ОДНА З РЕАКЦІЙ ЛЮДИНИ НА НЕБЕЗПЕЧНІ ФАКТОРИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ДЕСТРУКТИВНИЙ СТАН ОСОБИ (НА ПРИКЛАДІ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ, 2022 р.)

майор поліції **ГОЛЕНКО Ніна Миколаївна**,
кандидат юридичних наук, завідувач кафедри спеціальної фізичної та
вогневої підготовки Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Актуальність проблеми. В умовах розпочатого 24 лютого 2022 року країною-агресором (РФ – *уточнено нами*, за підтримки Білорусі) неспровокованого вторгнення в Україну та подальшого розгортання широкомасштабної війни (за *твердженням РФ* – спеціальної військової операції з метою «демілітаризації та денацифікації України») для багатьох громадян в умовах запровадження правового режиму воєнного стану настала нова жорстока та небезпечна реальність [1; 2].

Протягом всього цього часу країна героїчно тримає оборону – значна частина громадян воює на лінії фронту в лавах Збройних Сил України (*далі* – ЗСУ) чи в підрозділах територіальної оборони, хтось працює волонтерами та допомагає військовослужбовцям, інші продовжують трудитися на попередній роботі в різних галузях економіки, дехто доглядає своїх дітей, старих батьків, турбується про інших літніх людей, переселенців з окупованих територій тощо.

У цих умовах значна частина людей – жінки, діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю, студенти, біженці тощо, які виїхали в евакуацію з місць інтенсивних бойових дій і перебувають в інших підконтрольних державі населених пунктах (в основному це області Західної України) чи навіть за кордоном (Польща, Німеччина, Англія та ін.); громадяни іноземних країн (етнічні вихідці з України) – характеризується деструктивною поведінкою й комплексом негативних емоційних станів: тривалим станом тривоги, невпевненістю, апатією, почуттям страху, уникненням неприємного сприйняття поранень/смерті співгромадян, гіперболізованим відчуттям загроз особистій безпеці, панікою/панічною атакою, втратою віри, провинною, помстою та ін. поряд з гордістю за героїчні подвиги та отримані перемоги військовослужбовців, правоохоронців, рятувальників, медиків та пересічних громадян.

Сприймаючи всі існуючі жахіття війни, психіка людини тривалий час перебуває у ненормальному стані через ці екстремальні умови життєдіяльності суспільства, нервова система зазнає колосального

навантаження та знаходиться у значному напруженні. За таких умов всі громадяни суб'єктивно (кожна особа з різними індивідуальними особливостями) проходять певні типові етапи змін стану психіки на шляху до її адаптації і звикання людини в цілому до об'єктивних небезпек з врахуванням цих нових умов для подальшого існування.

З перших днів війни людям важливо правильно розуміти, що з ними та країною відбувається в цей момент (хоча фактично від кожного з них мало що залежить на фронті чи в суспільному житті), в світі, чого очікувати далі, і головне – як давати собі раду з цими всіма проблемами.

Під деструктивною поведінкою/почуттями нами розуміється активна агресія людини, котра спрямована на себе, інших осіб чи зовнішній світ.

Одним із найбільш поширених деструктивних станів, котре характерне для початкового періоду воєнних дій (на початку введення воєнного стану), є поява в окремих осіб почуття провини, котре може обумовлюватися рядом **чинників** – наприклад, за такі свої дії (вчинки, стан безпеки, місцезнаходження тощо), як: 1) перебування у комфортних умовах, коли інші громадяни (військовослужбовці ЗСУ, підрозділів територіальної оборони, працівники правоохоронних органів, оперативно-рятувальних служб, керівники органів місцевого самоврядування тощо) продовжують працювати в небезпечних окупованих місцях на захоплених ворогом територіях, воюють (а то й помирають) за свою країну; 2) утримання від можливості завчасної поїздки/евакуації в безпечне місце (в інший регіон держави, сусідню країну тощо), створивши в теперішніх умовах незручності для своїх родичів чи друзів внаслідок переселення із власного зруйнованого житла, завдання для рідних хоч і незначних, але утруднень при подальшому спільному проживанні, харчуванні, дотриманні санітарно-гігієнічних умов тощо; 3) недостатню соціальну активність та користь для територіальної громади (трудового колективу), коли знайомі та інші громадяни виходять на мітинги/демонстрації мирних жителів в окупованих територіях проти військ країни-агресора під їх автоматними пострілами, зупиняють голіруч колони військової техніки у своїх населених пунктах, знищують чи викрадають військову техніку (танки, бронемашини тощо); 4) збереження власного життя і здоров'я, коли хтось із знайомих загинув, отримав каліцтво на війні тощо.

Різні аспекти піднятої нами проблеми щодо профілактики впливу негативних чинників на формування деструктивних станів людини розглядали ряд вітчизняних вчених: Ю.О. Бистрова, І.М. Білоус, Л.Л. Бондаревська, С.А. Величко, Л.Я. Галушко, С.О. Гарькавець, Т.В. Горобець, Л.П. Журавльова, І.А. Ковальська, О.А. Ліщинська, А.С. Лобанова, О.В. Марущак, Т.І. Павлінчук, О.В. Петрунько,

О.А. Резнікова, Т.П. Рєпнова, О.Г. Рихальська, І.Л. Рудзевич, О.М. Савчук, І.М. Федорченко, І.С. Федух, У.Я. Ханас, В.В. Хіміч, Н.В. Чеботарьова, М.М. Черенков, І.О. Чернуха, О.М. Шевченко, В.С. Шкраб'юк та ін.

Аналіз спеціальної літератури з проблеми дослідження свідчить, що вивчення наближених питань вченими здійснювалось шляхом аналізу службової діяльності військових ЗСУ або працівників міліції/поліції у мирний час (Т.С. Вайда, О.Д. Сафін, Н.В. Тарабріна, О.В. Тімченко); також існують наукові роботи щодо поведінки та реакції особи внаслідок дії різного роду катастроф (В.Л. Green; В.П. Садковий), у жертв злочинця (L. Weisaeth), сексуального насилля (K.L. Cassiday et.al.) та радіаційних лих (С.І. Яковенко; І.М. Davidson та ін.). Втім сучасні дослідження щодо впливу на людину небезпечних факторів в умовах бойових дій в нашій державі тільки починають проводитись.

Таким чином, можемо зробити висновок, що у вищезазначених дослідженнях розглядаються впливи небезпечних факторів на виникнення деструктивних станів особи в умовах мирного періоду (під час навчальної чи професійної діяльності, при виникненні надзвичайних ситуацій), розробляються філософські основи загальнолюдських цінностей, удосконалюються сучасні технології у сфері психопрофілактики тощо.

Разом з тим життєдіяльність в умовах воєнного стану значно розширює спектр небезпечних та агресивних чинників внаслідок злочинних дій військових окупантів країни-агресора, зростає інтенсивність їх впливу на пересічного громадянина, а відтак виникає комплекс нових (не характерних для мирного часу) деструктивних станів у потерпілих осіб, які є типовими для значних масивів людей на окупованих територіях, в підконтрольних ЗСУ областях країни чи за межами держави.

Результати дослідження. Розглянемо комплекс деструктивних станів, котрі виникають у громадян під час воєнного стану. Першою хвилиною психологічного захисту особи від небезпечних факторів бойових дій є багато схожих між собою реакцій організму – гнів, тривога, розгубленість, паніка, істерика, ступор, напружене очікування катастрофи, що може трапитися (руйнування внаслідок артилерійських обстрілів помешкання, травмування чи смерть членів сім'ї тощо), зневіра в себе та державу тощо.

Одним з тим маловивчених, на наш погляд, є стан провини, який виникає у багатьох людей в умовах ведення бойових дій за звільнення Батьківщини. *Провина* – це деструктивний стан людини та моральний механізм психологічного захисту особистості, котрий дозволяє особі виявити та усвідомити різницю між уявленнями про те «як я мав/ла б зробити» і реальним станом справ «як я зробив/ла», виправити негативні наслідки своїх

дій/поведінки та зробленого вибору в минулому, щоб не повторити їх у майбутньому. При цьому ключове завдання для людини полягає у тому, щоб особа змогла відрізнити здорове почуття провини від токсичного.

Здорова провина простежується випадку, коли особа вчинила щось погане, але зробила з цього вчинку висновки, набула свій досвід поведінки. Людина зрозуміла, в чому полягає її помилка, яку вона допустила в минулому, а також виправила це своїми діями та поведінкою у теперішньому часі, принесла своєю добровільною та конструктивною (наприклад, волонтерською) діяльністю користь, що перекриває наслідки власних негативних дій в минулому.

Алгоритм психоаналізу ситуації, котра призвела до появи провини, полягає у тому, що людина усвідомлює свої дії в минулих несприятливих умовах, пояснює їх відповідним психоемоційним станом («зробив/ла так, як зміг/змогла на той момент» (не було час на роздуми; хвилювалася за життя дітей/батьків та ін.); «зараз все можна було б зробити інакше» (завчасно приготувати для евакуації особисті речі, заправити бензином транспорт, заготовити їжу для тривалого використання, зняти готівку, домовитися з родичами про приїзд тощо). Таким чином, людина критично провела аналітичну роботу над виясненням причин своїх страхів як основи провини, тому деструктивні переживання можуть її залишити і потрібно планувати жити далі – наслідки минулого перекриті діями у теперішньому часі, зроблено конструктивні висновки на майбутнє, відповідно місцю провини у свідомості вже немає і вона (провина – *уточнено нами*) зникає (витісняється з підсвідомості) [3].

Токсична (нездорова) провина – це деструктивний стан свідомості, котрий не дає можливості особі провести критичний аналіз подій, власних дій та поведінки в минулому, зробити з них висновки та стати індивідуальним досвідом, що буде основою для подальших корисних дій у теперішньому часі та не допустить повторення такої ситуації у майбутньому. Алгоритм психоаналізу ситуації має деструктивний характер: «я не зробив/ла нічого поганого, але в результаті цього сталося щось жахливе»; «я зробив/ла, на мою думку, правильний вибір, виходячи з тих обставин, що були у минулому, але зараз маю погані наслідки» – наприклад, я відправив/ла дитину до бабусі в село, а тепер там йдуть бої з окупантами та настала гуманітарна катастрофа («на момент прийняття рішення це був хороший вибір, але зараз я звинувачую себе у тому, що я мав/ла би це знати!», «я взяла приклад дій сусіда». Провина людини в цьому випадку – поведінкова форма безвихідного стану: особа не може зробити раціонального висновку з

минулого щодо своїх поганих (неконструктивних) дій, щоб почати активні корисні дії в теперішньому часі та не допустити такого на майбутнє [3].

Одними з основних відновних заходів в системі усунення в умовах воєнного часу почуття провини як особистісного психічного новоутворення, уникнення подальших ускладнень цього деструктивного стану в людини (психопрофілактика та соціальна реабілітація) – це проведення особою самоаналізу минулих подій та формування конструктивної мотивації на подальші корисні дії. Тому в цій ситуації наразі необхідно в першу чергу провести таку роботу над собою: 1) вияснити всі обставини, які спонукали людину до попередньої поведінки, про яку згодом вона почала шкодувати; 2) уточнити можливості для соціальної самореалізації в умовах бойових дій чи окупації (що вона може зробити корисного зараз для воїнів ЗСУ, територіальної оборони, порядку в населеному пункті, для окремих осіб тощо); як вона може впливати на себе чи інших для внесення посильного вкладу щодо виправлення ситуації в окупованому місці тощо).

Завдання будь-якої людини в умовах воєнного стану – розумно контролювати те, що вона може контролювати, навчитись справлятися з ситуацією, на котру не може вплинути, переживати навіть найбільш жакливі події. Коли людина не звинувачує агресора чи жертву у відповідній поведінці, зокрема, не бачить й своєї провини в цьому (бо цю криваву війну, на прикладі війни в Україні 2022 року, розв'язано не нашою країною), то вона не перешкоджатиме повторенню жакливих подій і у майбутньому. Разом з тим, якщо особа звинувачує агресора, то вона допомагає світу ставати безпечнішим, бо робить хоч щось для покарання винного (окупантів), щоб не допустити повторення цієї поведінки чи ситуації в майбутньому.

Для профілактики провини найважливіше є те, що людина може зробити зараз, щоб справитися з цими своїми почуттями – це діяти на користь своїм близьким, своєму найближчому соціальному оточенню і суспільству в цілому. Особа має робити те, що вона може, й у тому місці, де людина це може виконувати безпечно (неважливо, де вона зараз знаходиться – важливо те, що вона робить для перемоги). Наприклад, багато з тих осіб, хто поїхав у безпечне місце під час війни, можуть діяти там набагато ефективніше, і бути кориснішими для перемоги, ніж під обстрілами. Людині потрібно не лише вижити, але і жити та відбудовувати країну після війни.

Доцільно скласти список завдань, які людина може робити зараз на своєму місці: 1) допомагати тим, що вміє та може робити – брати участь у волонтерському русі (плести маскувальні сітки, збирати продукти та одяг для бійців; 2) поширювати інформацію в інтернеті про перемоги наших військ,

підбавдьорювати їх; 3) спростовувати в соціальних мережах фейки ворога; 4) в окупованому місті розвозити продукти харчування; 5) доглядати за дітьми сім'ї військовослужбовців ЗСУ чи підрозділів територіальної оборони; 6) варити їжу для біженців; 7) пропонувати на вокзалі вільне житло тимчасово переміщеним особам тощо. Також в нових умовах людині необхідно вчитися чомусь новому, що їй найбільш легко дається (малювати плакати, відремонтувати водопровідний кран тощо).

Особа для себе може поставити мету – скласти такий список завдань, які вона без труднощів може зробити зараз на своєму місці, оперативно допомагати оточуючим тим, чим вміє чи може поділитися. Не варто змушувати себе робити героїчні вчинки, які часто можуть стати фатальними, – краще робити повсякденну корисну роботу (теорія малих кроків).

Людині також потрібно зробити для себе висновок: індивідуальні думки щодо самозвинувачення не допоможуть нікому – ні їй, ні найближчому оточенню. Наприклад, можна застосовувати у цьому випадку такий прийом: рука людини – це не весь організм, особа є чимось більшим за свою руку. Так само як і думки людини – вони належать їй, але особа не є тільки набором думок. Отже, хай думки будуть різними, але не заважають людині діяти раціонально. Чим би людина не займалася, але якщо вона почуває провину, то вона рано чи пізно зруйнує особу. Людина втомить себе цим деструктивним почуттям і не зможе займатися чимось активно узагалі, адже нервова система потребує відпочинку. Почуття провини провокує підсвідомий захист від неї – це тягне за собою формування комплексу неповноцінності, занурення у стан жертви з усіма наслідками, занедбання себе та нехтування собою як особистістю.

Наведемо декілька порад, як впоратись з провинною в умовах воєнного часу: 1) не намагайтесь виправдати чийсь очікування; 2) критикуйте ворога, а не себе; перенаправляйте на нього свою агресію; 3) знайдіть власний вид допомоги країні (регіону/трудовому колективу/сім'ї/окремій людині); він вас надихатиме; 4) пам'ятайте, бути корисним – це не завжди виконувати те, що роблять всі інші; бути корисним — це створювати те, що добре виходить у вас. Будь-який внесок у перемогу є важливим; 5) піклуйтесь про стан своєї психіки [4].

В умовах війни багатьох людей мучить почуття провини. Але важливо пам'ятати, що цей стан не залежить від того, що людина робить, а є лише наслідком внутрішнього конфлікту між тим, що особа хоче робити, і тим, що від неї очікують інші.

Зараз у кризовий час потрібно припинити витрачати власне життя на те, щоб виправдати чийсь сподівання, потрібно керуватися власною совістю –

давати собі право жити на власний розсуд, бо саме це є найкращим щепленням від почуття провини. Цей підхід в повній мірі можна розповсюдити й на молодих поліцейських, які проходять професійну підготовку в умовах воєнного стану [4; 5].

Висновки. Провівши аналіз спеціальної літератури в галузі психології та сучасні публікації в інтернет-ресурсах з піднятої актуальної для воєнного стану проблеми, можемо зробити деякі узагальнення.

1. Ведення воєнних дій РФ як країни-агресора на території України спричинює на значній території появу небезпечних для життя і здоров'я людини факторів, котрі можуть призводити до виникнення в будь-якої особи комплексу деструктивних станів. До таких особистісних реакцій відносять, зокрема, почуття страху, тривоги, розгубленості, паніки, істерики, ступору, напружене очікування на катастрофу, провини, уникнення неприємних відчуттів, втрата віри, прагнення до помсти та ін., що можуть статися в житті громадянина внаслідок руйнування його помешкання, травмування чи смерті членів сім'ї тощо.

2. У складних (часом екстремальних) умовах життєдіяльності багатьох людей під час війни досить частим негативним емоційним станом для цивільних осіб є почуття провини – одне із найбільш складних емоційно-вольових станів, на формування котрого впливає багато чинників.

3. Наявність почуття провини свідчить не про те, що особа є поганою людиною, а про її чутливість до потреб інших, прагнення бути кращою та діяти в майбутньому більш конструктивно й ефективніше.

4. Токсичне почуття провини здолати людині не легко. Якщо особа самостійно не може справитися і їй потрібна психологічна допомога, то людині варто звернутися до спеціалістів-психологів, а також більше турбуватися про свій стан самостійно.

Список використаної літератури

1. Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України : Указ Президента України від 23 лютого 2022 року № 63/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/632022-41393> (дата звернення: 18.04.2022).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (із змінами станом на 19.02.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.04.2022).

3. Єфремова О. Війна: я поїхала, а люди помирають. Як позбутися провини? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-60625606?xtor=AL-73-%5Bpartner%5D-%5Bukr%5D-%5Bheadline%5D-%5Bukrainian%5D-%5Bbizdev%5D-%5Bisapi%5D> (дата звернення: 17.03.2022).

4. Грубрина А. Три правила, щоб впоратися з негативними почуттями: поради Дмитра Карпачова. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/psykhologiiia/try-pravy-la-shhob-vporatys-z-negatyvnymy-pochuttyamy-porady-dmytra-karpachova/> (дата звернення: 17.03.2022).

5. Вайда Т.С., Кузнецов О.І. Формування у майбутніх правоохоронців стійкого психоемоційного стану до дії зовнішніх небезпек (на прикладі спеціальної фізичної підготовки) // Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток : [тези] : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 20 лютого 2009 р.). Одеса: ОДУВС, 2009. С. 58-60.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС НЕСЕННЯ СЛУЖБИ

Рядовий поліції ДОМАНОВИЧ Яна Володимирівна,
курсант 301 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – майор поліції **Голенко Н.М.**, завідувачка кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС, кандидат юридичних наук

Професія поліцейського характеризується підвищеною відповідальністю та ризиком. Загалом вона є одною з так званих «екстремальних» спеціальностей, до числа яких входять також військові, службовці ДСНС та інші, що передбачають ризик для життя працівника, що виконує свої обов'язки на постійній основі.

У зв'язку з цим завжди актуальним є питання забезпечення особистої безпеки особового складу. Досягається воно як за допомогою тактики, що передбачає власну безпеку як одну з основ, так і через покращення матеріального забезпечення засобами особистого захисту, спеціальними засобами та зброєю.

Важливим є також психологічний стан, що пов'язаний з концентрацією на завданні, яка, у свою чергу, допомагає вірно розставляти цілі, і фізичний стан, що забезпечує готовність до роботи. Ці три аспекти – тактичний, матеріальний та психологічно-фізичний – пов'язані між собою та у комбінації здатні забезпечити гідний рівень захисту життя та здоров'я працівника поліції.

Актуальність теми полягає у постійній можливості отримання поранень та настання смертей серед працівників поліції у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків.

Мета дослідження – пошук способів підвищення рівня особистої безпеки працівників поліції задля зменшення числа поранень та втрат серед особового складу.

Отже, найпростішим для вирішення і одночасно, можна сказати, першим з числа питань є психологічний та фізичний стан працівників поліції. Оптимальний його рівень досягається просто – за допомогою регулярних фізичних тренувань, підтримки психологічного стану, черговості праці та відпочинку. Необхідними також є періодичні перевірки психологічного та фізичного здоров'я у спеціаліста в медичному центрі. Все вищевказане прописано в законодавстві та успішно застосовується на практиці,

наприклад, Законом України «Про Національну поліцію» передбачено перевірку стану здоров'я кандидатів на службу в правоохоронних органах [1, ст. 50]. Можна лише порекомендувати кожному працівнику визначати для себе індивідуальну методику підтримки та приділяти більше уваги своєму психофізичному стану.

Тактичний аспект відрізняється більшою складністю за рахунок множинності та варіативності можливих ситуацій, які можуть виникнути під час служби – існує стандартна тактика поліції та порядок дій у кожній з регламентованих ситуацій, таких як затримання, зачистка будівлі і т. д., але варіантів дій як поліцейського, так і правопорушників існує значна кількість, а вплив погодних умов, освітлення, місцевості та інших факторів збільшує її ще на кілька порядків.

Таким чином, у плані тактики необхідним є налаштування поліцейських на варіативність, так як дія за шаблонами є передбачуваною та очевидною для правопорушників, що наражає правоохоронця на небезпеку з їх боку. Чим більше нестандартних варіантів виконання будь-якої дії чи тактичного ходу працівник знає, тим на меншу небезпеку наражає себе. Перспективною розробкою є індивідуальні тактичні маневри, пов'язані зі зброєю – прийоми стрільби, перезарядки і т.д., що дозволяє створити ефект несподіванки або виграти час за рахунок вивчення більш швидкого, ніж стандартний, способу того чи іншого маневру, наприклад, досилання патрона під час діставання пістолета з кобури, швидкісна стрільба та інші. Такі способи можуть бути розроблені кожним працівником особисто з урахуванням власної індивідуальності. До речі, вирішальна роль часу в бою та необхідність засвоєння швидкісних вправ регулярно згадується як на практиці, так і в наукових роботах [2, с. 3-4].

Матеріальний аспект відзначається найбільшими фінансовими затратами та варіативністю – на прикладі працівників підрозділів КОРД та інших подібних відомо про те, що індивідуалізація спорядження та особливо зброї широко практикується поліцейськими, які частіше за інших стикаються з ризиками професії. Тут прослідковується тісний зв'язок з тактикою – спорядження та зброя підбираються таким чином, щоб відповідати індивідуальним звичкам працівника, для максимальної зручності – за допомогою такого підбору і забезпечується максимальний захист життя та здоров'я. Прикладами такого спорядження є полегшені бронежилети, додаткові кишені в спорядженні, тактичний одяг, додаткові опції для зброї, такі як приціли, ліхтарі і т.д., а також спеціальні варіанти зброї для лівої руки, на яких конструктивні функціональні елементи розташовані з іншої сторони.

Проблема полягає лише у тому, що індивідуалізація спорядження є досить дорогою справою, особливо якщо мова йде про зброю, часто здійснюється за власний рахунок працівника. Таким чином, цей момент є свого роду «привілегією» підрозділів спеціального призначення за рахунок посиленого матеріального забезпечення, і це є логічним з огляду на те, що їх працівники набагато частіше стикаються з ризиком для життя. Тим не менш, можливості для постійного покращення матеріальної бази у спецпризначенців присутні, у тому числі з допомогою західних партнерів [3].

Таким чином, психофізичний стан працівника, його тактичні вміння та матеріальне забезпечення як три основних аспекти безпеки його життя та здоров'я під час виконання службових обов'язків знаходяться у тісній взаємодії. Тим не менш, у той час, як індивідуалізація спорядження майже життєво необхідна працівникам спецпідрозділів, працівники, що вкрай рідко стикаються з подібним рівнем небезпеки, можуть обмежитись підтримкою оптимального психофізичного стану та тактичних навичок – такого набору буде цілком достатньо для істотного зменшення ризиків.

Список використаної літератури

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 18.04.2022).

2. Андріяш Є.В. Особливості навчання методам ефективного застосування вогнепальної зброї та культури поведінки з нею. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jsui/bitstream/123456789/3174/1/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20Microsoft%20Office%20Word1.PDF>

3. «США передали українському КОРД автомобілі та обладнання для високоточної стрільби». 13 лютого 2022. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/politics/ssha-peredali-ukrajinskomu-kordu-avtomobili-ta-obladnannja-dlja-visokotochnoji-strilbi-1595224.html>

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ТА СУЧАСНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ЕФЕКТИВНОГО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Рядовий поліції ДЕНИСЮК Яна Олександрівна,
курсант 201 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – майор поліції **Голенко Н.М.**, завідувачка кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС, кандидат юридичних наук

Актуальність теми обумовлюється тим, що середовище перебування поліцейського під час несення служби завжди є потенційно небезпечним. Тому правоохоронцю важливо бути завжди готовим до екстремальних та несподіваних ситуацій, в яких потрібно буде професійно та спокійно справлятися з будь-якими проблемами. Досвід працівників органів та підрозділів Національної поліції України свідчить про те, що ефективна професійна підготовка правоохоронців обов'язково передбачає психологічну складову.

Метою даного дослідження є визначення необхідності психологічної підготовки та засоби навчання правоохоронця до ефективного несення служби в екстремальних умовах.

Одним із питань підготовки правоохоронців є психологічна стійкість їх до екстремальних умов, які виникають при несенні служби. При виникненні екстремальних ситуацій, коли вимагається максимальна мобілізація внутрішніх резервів організму правоохоронців, слід відзначити, що на фоні підвищеного емоційного стану не завжди приймаються адекватні рішення, щодо вирішення тієї чи іншої проблеми. Особливо це стосується тактики дій при масових заворушеннях та припиненні порушень громадського порядку. Несення служби по забезпеченні публічної безпеки і порядку виконується, як в повсякденних умовах, так і за надзвичайних обставин, пов'язаних із затриманням озброєних злочинців, попередженням або припиненням групових порушень громадського порядку і масових заворушень [1, с. 4].

Наразі, діюча законодавча і нормативно-правова база діяльності Національної поліції України не дозволяє у повній мірі реалізувати актуальні завдання психологічної підготовки поліцейських. Аналіз нормативно-правової бази і останніх досліджень, присвячених питанням професійної підготовки поліцейських та психологічної роботи в Національній поліції

України, показує, що головними документами, які регламентують питання організації та проведення професійної та службової підготовки поліцейських, є Закон України від 02.07.15 «Про Національну поліцію», Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію», а також Наказ МВС України від 26.01.16 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [2, с. 2-12].

Рівень та ефективність психофізичної підготовки працівників органів та підрозділів Національної поліції України до діяльності в екстремальних ситуаціях значною мірою залежить від психологічної готовності та психологічної стійкості. Вона проявляється у здатності особи зберігати стан нормального функціонування психіки, доцільнодіяти, незважаючи на перешкоди. У свою чергу, до психологічної готовності входять такі компоненти, як: мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оціночний.

Зміст психологічної підготовки особового складу поліції визначається відповідними програмами та тематичними планами, що складаються службою психологічного забезпечення, головними психологами разом з працівниками, відповідальними за службову підготовку в органах чи підрозділах Національної поліції.

Психологічна підготовка має реалізовуватись шляхом проведення навчальних, практичних занять з використанням інтерактивних технологій та методів навчання (тренінгів, ділових ігор, також, відпрацюванням смуг перешкод тощо)[3, с. 146].

Орієнтація в питаннях психології, фізіології стресу, знання стадій травматичного стресу, – дає розуміння причинно-наслідкових зв'язків та можливість прогнозувати подальший розвиток подій. Можливість передбачити наслідки значно знижує нервову напругу, на відміну від недостатньої обізнаності та невідомості, яка в рази підвищує стресове навантаження.

Вченими доведено, що постійне перебування в ситуації надмірного стресу й невміння проводити профілактику пост-стресових розладів призводить до погіршення самопочуття, шкодить фізичному та психічному здоров'ю, може призводити до психологічної травми, що спричиняє втрату працездатності різної інтенсивності.

Дишкант О.В. окреслив наступні завдання психологічної підготовки правоохоронців, які б, на його думку, дозволили мінімізувати вірогідність отримання психологічної травми під час перебування в екстремальних умовах, або зменшити наслідки наявної:

- популяризація наукових психологічних знань та ліквідація психологічної безграмотності;
- набуття навичок самодіагностики, відпрацювання механізму самовідновлення й нормалізації власних психічних станів;
- сприяння набуттю практичних вмінь та навичок до надання екстреної психологічної підтримки потерпілим при невідкладних станах;
- відпрацювання умовно-рефлекторних навичок до самозбереження в умовах та ситуаціях, небезпечних для життя і здоров'я;
- формування мотивації на дотримання правил безпеки під час роботи в екстремальних умовах.

Впевненість у власних силах, відсутність негативних психічних станів, наявність адекватної самооцінки й позитивна комунікація в колективі – дозволяють формувати позитивну мотивацію на дотримання правил безпеки під час роботи в екстремальних умовах. І не лише для збереження власного життя і здоров'я, але й через відповідальність за життя і здоров'я інших членів колективу, які разом виконують роботи за призначенням. Ці ж чинники формують і психологічну готовність до дій за призначенням. Через впевненість у власних вміннях та навичках, у справності обладнання та у адекватності поведінки і доцільності професійних дій інших членів колективу в екстремальних умовах [4, с. 104].

Отже, ми можемо зробити висновок, що, професійна діяльність органів та підрозділів Національної поліції України є одним з найскладніших різновидів професійної діяльності. Даний вид діяльності тягне за собою значні психофізіологічні та фізичні навантаження на працівників правоохоронної сфери, що свідчить про те, що психологічна підготовка є невід'ємною для поліцейського, який працює в екстремальних умовах.

Список використаної літератури

1. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О.І. Тьорло, Ю.Р. Йосипів, В.М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.
2. Тімченко О.В., Барко В.В. Питання психології. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. С. 1-8.
3. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования : учеб. пособие. М.: Народное образование, 2002. 231 с.
4. Дишкант О.В. Психологічна підготовка правоохоронців / Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції. Київ. 2021. 336 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

Рядовий поліції ДЕНИСЮК Яна Олександрівна,
курсант 201 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник— Ярошак О.Я., викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС

Актуальність теми обумовлюється тим, що діяльність Національної поліції України має різнобічний, багатогранний характер. Здебільшого вона не є прогнозованою та передбачуваною і залежить від екстремальних умов, що можуть виникнути як на окремих об'єктах, у населених пунктах, так й у ході припинення конкретних правопорушень або затримання правопорушників. Результати практичної діяльності підрозділів Міністерства внутрішніх справ України свідчать, що заходи забезпечення безпеки особового складу під час виконання оперативно-службових завдань не відповідають вимогам сучасності, що підтверджує необхідність дослідження цієї теми.

Метою даного дослідження є визначення необхідності удосконалення тактики та забезпечення безпеки працівників поліції при проведенні поліцейських операцій.

Україна приділяє велику увагу питанням охорони життя і здоров'я своїх громадян, створенню безпечних умов праці, але кількість нещасних випадків або надзвичайних подій, що трапляються на виробництві або у ході виконання службових обов'язків, внаслідок яких працівники отримують травми або навіть гинуть, залишається дуже великою. Право на життя і діяльність в умовах, що відповідають вимогам безпеки, на охорону здоров'я та медичну допомогу надане поліцейським (як і усім громадянам) Конституцією України [1, с. 11].

Професійна діяльність працівників зазначеної галузі становить гостру проблему щодо забезпечення їх безпеки. Викликані багатьма соціальними, економічними та іншими чинниками загострення кримінальної обстановки, зростання злочинності в її найбільш агресивних формах призводять до того, що випадки виникнення екстремальних ситуацій, коли життю або здоров'ю працівника поліції загрожує реальна небезпека, стають все частішими. Від 7 до 12 % працівників під час виконання службових обов'язків зазнають тяжких фізичних та психічних травм [1, с. 14].

Система службової підготовки працівників Національної поліції України містить сукупність організаційних складових, видів, форм підготовки та контролю рівня службової підготовленості поліцейських. Положенням «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», затвердженого наказом МВС України від 26.01.2016 № 50 визначено основні завдання службової підготовки: підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки; вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України; удосконалення керівним складом органів (закладів, установ) поліції навичок управління поліцейськими [2].

Роль тактичної підготовленості поліцейських у сучасних умовах, як показує досвід їх дій в екстремальних ситуаціях, дуже велика. Це зумовлено тим, що негативні наслідки надзвичайних ситуацій природного, техногенного чи соціального характеру (стихійне лихо, велика виробнича аварія, транспортна катастрофа, групові порушення публічного (громадського) порядку тощо), можуть бути успішно припинені із мінімальними втратами насамперед завдяки умілим, добре організованим діям органів та підрозділів Національної поліції, які забезпечують публічний порядок, безпеку руху, встановлений режим у зоні надзвичайної ситуації тощо. Водночас вона є продуктом творчого осмислення та переробки положень загальновійськової тактики, адміністративної, режимної й інших видів діяльності поліції та інших підрозділів сил охорони правопорядку.

Для вдалого виконання службових завдань, поліцейські мають набувати й вдосконалювати такі навички тактичної підготовки як: збирання, узагальнення та аналізу інформації про оперативну обстановку, прогнозування розвитку подій, прийняття раціональних управлінських рішень; формування морально-психологічної стійкості до виконання службових завдань в особливих умовах; перевірки документів у підозрілих осіб, доставлення правопорушників до органу поліції, зупинки та огляду транспортного засобу; огляду місць можливого перебування осіб, які переховуються від органів досудового розслідування і суду, ухиляються від виконання кримінального покарання; дій при виявленні вибухових пристроїв та речовин (у тому числі наркотичних); припинення групових порушень публічного (громадського) порядку та масових заворушень; затримання правопорушників (у тому числі озброєних, у будинках та на місцевості) як особисто, так і в складі наряду з правомірним застосуванням поліцейських заходів примусу; ефективного застосування основних різновидів спеціальних

засобів, які перебувають на оснащенні в органах поліції, та дотримання правил їх експлуатації [3, с. 237].

Отже, ми можемо зробити висновок, що тактика та забезпечення безпеки поліцейського, є важливими аспектами правоохоронної діяльності, адже вони спрямовані на набуття і вдосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань, щодо правильного оцінювання конкретної ситуації або події з подальшим прийняттям правомірних рішень та психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику, що зможе забезпечити правоохоронцю безпеку, навіть, у надзвичайно небезпечних для життя ситуаціях.

Список використаної літератури

1. Грибан В.Г., Глухверя В.А. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник. К., 2017. 212 с.

2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50.URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>.

3. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навчальний посібник / С.В. Албул, О.Т. Ніколаєв, О.І. Тьорло, Ю.Р. Йосипів, В.М. Синенький та ін. Одеса, Львів: ОДУВС, Льв ДУВС, 2018. 480 с.

ВІДМІННОСТІ МІЖ ПІСТОЛЕТНИМИ ТА АВТОМАТНИМИ НАБОЯМИ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕХНІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ПАТРОНІВ ТА ФОРМ КУЛЬ (на прикладі ПМ та АК-74)

майор поліції **КАМЕНЩИК Олександр Валерійович**,
старший викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх
справ

підполковник поліції **ХІЛЬКО Юрій Вікторович**,
старший викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх
справ

Актуальність проблеми. Внаслідок неспровокованого нападу 24 лютого 2022 року РФ на українську державу тривають воєнні дії, під час котрих Збройними Силами України та підрозділами територіальної оборони застосовуються різні види озброєння з використанням авіації, артилерії, бронетехніки, кораблів, проводяться ракетні обстріли у відповідь на бомбардування населення й території багатьох регіонів тощо.

В умовах мирного часу правоохоронні органи нашої держави застосовують менш потужну стрілецьку⁹ (ствольну) вогнепальну зброю для охорони громадського порядку, в боротьбі із злочинністю та забезпечення публічної безпеки в цілому – як правило, в більшості випадків це пістолети, автомати, а при проведенні поліцейських операцій – гвинтівки СГД, штурмова гвинтівка Форт-221 (Форт-224, Форт-301) тощо [1]. Під *вогнепальною зброєю* нами розуміється зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння метального заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані [2].

Багато здобувачів вищої освіти (поліцейських, студентів, слухачів) закладів вищої освіти МВС України (*далі* – ЗВО) при вивченні навчальної дисципліни «Вогнева підготовка», а також інших людей, в тому числі і ті, хто ґрунтовно не цікавляться зброєю, так чи інакше звертали увагу на цікавий факт – майже всі пістолетні кулі не такі за формою як кулі у патронах для автомата чи гвинтівки. Зокрема, куля у патроні для пістолета має згладжену круглу форму, а не гостру як у автоматних/гвинтівкових патронів.

⁹Стрілецька зброя – ствольна зброя калібром менше ніж 20 мм, призначена для метання кулі, дробу або картечі (ДСТУ ГОСТ 26653:2009).

Результати дослідження. 9-мм пістолет Макарова є особистою зброєю нападу і захисту, призначений для ураження супротивника на коротких відстанях.

Автомат Калашникова є індивідуальною зброєю і призначений для знищення живої сили та вогневих засобів противника.

Так, дійсно, боєприпаси для різних за призначенням видів зброї (пістолетів і гвинтівок/автоматів) є різними за формою та габаритами. **Під боєприпасами нами розуміється** спеціально виготовлені вироби одноразового використання, які призначені забезпечити ураження цілей в умовах збройної боротьби, самооборони, полювання, спорту [2]. До бойових припасів належать патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкоствольних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі.

Різниця між різними кулями для пістолета та автомата/гвинтівки полягає у двох складових – у призначенні боєприпасу та потужності патрона[3].

Візьмемо для порівняння стандартні набойі для озброєння підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) – пістолетів ПМ та автомата АК-74 (див. табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика деяких боєприпасів стрілецької зброї (пістолетів та автоматів), що використовуються підрозділами Національної поліції України

№ з/п	Параметри патрона	9 мм набойі ПМ	5,45 мм набойі АК-74
1	Вага патрона, г	10	10,2
2	Довжина патрона, мм	25	57
3	Калібр гільзи патрона, мм	9	5,45
4	Висота гільзи, мм	18	39
5	Вага гільзи, г	3,65	5,35
6	Вага порохового заряду, г	0,25	1,45
7	Форма кулі	кругла	гостра
8	Вага кулі, г	6,1	3,4
9	Початкова швидкість кулі, м/с	315	900
10	Енергія кулі, Дж	300	1316
11	Макс. тиск порохових газів, кг/см ²	2500	3000
12	Довжина ствола, мм	93	415
13	Дальність ефективної стрільби	50	500
14	Забійна сила кулі зберігається до..., м	350	1350

Гвинтівкові/автоматні патрони мають *більший пороховий заряд*(порівняно з пістолетними), тому у

Фото 1. Патрони для автомата/гвинтівки 5,45х39

момент пострілу вивільняється значна кількість кінетичної енергії, котра передається пулі. У результаті цієї дії куля летить далі, з більшою швидкістю, у неї менша втрата кінетичної енергії при проходженні

довшої відстані, а також вражаючий фактор відповідно вищий – суцільні переваги. Малоімпульсивний патрон 5,45х39 мм (див. фото 1) розроблений на початку 1970-х років (1972 р.) групою конструкторів і технологів під керівництвом В.М. Сабельникова (Л.І. Булавської, Б.В. Сьомінін, М.Є. Федоровим, П.Ф. Сазоновим, В.І. Волковим, В.А. Ніколаєвим, С.Є. Зімінін, П.С. Корольовим. Прийнятий на озброєння в 1974 році.

У пістолетного патрона 9х18 мм (розробник – конструктор Б.В. Сьомін, 1951 р.) значно меншамаса порохового заряду, а це означає, що і початкова швидкість кулі набагато нижча і пролітає вона меншу відстань, при цьому швидше втрачаючи кінетичну енергію.

На однаковій дистанції при влученні в ціль пістолетної та гвинтівкової/автоматної кулі завдадуть їй різних руйнівних ушкоджень, мають різний зупиняючий чи уражаючий ефекти. Через високу потужність кулі для автоматів/гвинтівок вони мають вищий уражаючий і зупиняючий ефекти. Пістолетна ж куля таким уражаючим ефектом не володіє, тому розробники для неї зробили головним зупиняючий ефект. Для нього кулі необхідно надати таку форму, щоб вона по максимуму використовувала кінетичну енергію, що передалася їй після залишення ствола, і саме тупа (кругла) куля робить це найкраще[3].

Гільза для ПМ — біметалева, стандартна куля — оболонкова, зі

Фото 2 Патрони до пістолетів

сталевую грибоподібною серцевиною, запресованою у свинцеву сорочку (у ранніх варіантів гільза була виготовлена з латуні, а куля мала свинцеву серцевину у сталевій оболонці). При влученні в метал оболонка руйнується, а серцевина через свою Т-подібну форму відбивається від перешкоди, тому стандартна куля набою 9×18 мм ПМ не здатна пробити бронезилет зі сталевими пластинами (див. фото 2). Крім

того, внаслідок наявності відображуючого ефекту існує значна небезпека виникнення рикошетів у приміщенні.

Всі ці явища пояснюються кінетичною енергією кулі – «тупий» круглий профіль кулі значно краще передає свій заряд кінетичної енергії перешкоді при зіткненні з нею. Тобто якщо така куля не вб'є людину, то точно нанесе значних тілесних травмуючи ушкоджень.

У свою чергу гостра куля гвинтівки чи автомата на близькій дистанції при потраплянні в ціль швидше за все пролетить наскрізь, передавши жертві мало кінетичної енергії і залишить її живою та здатною навіть (хоча й менш інтенсивно) вести бій надалі.

Варто зазначити, що гострі кулі для пістолетів теж існують. Їхнє призначення особливе – це спеціальні боєприпаси проти цілей в бронезилових[3].

Висновки. Отже, провівши аналіз призначення різних видів стрілецької зброї (пістолетів та автоматів) та порівнявши технічні характеристики їх куль можемо зробити деякі узагальнення.

1. Пістолети є особистою зброєю нападу і захисту поліцейського, які призначені для ураження правопорушника на коротких відстанях. Автомати є індивідуальною зброєю і призначені для знищення живої сили та вогневих засобів противника.

2. Виходячи з призначення пістолетів, тактико-технічні параметри їх набоїв (маса заряду, форма кулі тощо) забезпечують ефективну травмуючу дію зброї на правопорушника на коротких відстанях. Аналогічні параметри набоїв для автоматів/гвинтівок мають більші значення в частині маси порохового заряду та гостру форму кулі, що забезпечують знищення противника на значно більшій відстані від стрільця, завдаючи менших травмуючи уражень здоров'ю ворога при збільшених уражачих/проникаючих пораненнях тіла.

3. При застосуванні поліцейськими вогнепальної зброї на ураження згідно вимог чинного законодавства необхідно дотримуватися певних заходів безпеки – 1) попередити правопорушника про застосування зброї; 2) дати йому достатньо часу для виконання законних вимог поліцейського (крім випадків існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю поліцейського чи іншої особи); 3) враховувати умови конкретної ситуації, характер правопорушення та індивідуальні особливості особи, яка вчинила правопорушення; 4) уникати влучення в життєво важливі органи правопорушника тощо.

Поліцейським заборонено також застосовувати вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками

обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

4. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу. У той час як військовослужбовцям ЗСУ навпаки ставиться завдання з допомогою вогнепальної зброї максимально знищити чи уразити живу силу противника.

Список використаної літератури

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19>(дата звернення: 26.03.2022).

2. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ МВС України від 21.08.98 № 622 (із змінами станом на 04.09.2020).URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text> (дата звернення: 27.03.2022).

3. Чому пістолетні кулі не роблять гострими, як у гвинтівок. URL: <https://autostrike.com.ua/statti/tekhnо/chomu-pistoletni-kuli-ne-robliat-hostrymy-yak-u-hvyntivok/>(дата звернення: 24.03.2022).

4. Вайда Т.С., Іщенко М.М. Методичні рекомендації з вогневої підготовки в системі службової підготовки : методичні рекомендації для працівників ОВС. Херсон: ХЮІХНУВС, 2007. 74 с.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Рядовий поліції **КОЛОТИНСЬКА Катерина Сергіївна**,
курсант 201 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Ярошак О.Я.**, викладач кафедри СФ та ВП
Херсонського факультету, ОДУВС

Актуальність проблеми. Діяльність підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) щодо забезпечення публічної безпеки і порядку має різнобічний характер. Підрозділи НПУ повинні кваліфіковано діяти в надзвичайних обставинах, які можуть виникнути і на окремих об'єктах, у населених пунктах, і в районах, областях.

Мета роботи: конкретизувати поняття надзвичайного стану та дії працівників поліції щодо несення служби в цих умовах.

Надзвичайна ситуація – це підвищена загроза життю людей, збереженню матеріальних і культурних цінностей, громадській безпеці та порядку, викликані соціально-психологічними, техногенними, природними, екологічними та військовими обставинами. справи повинні вирішуватися за допомогою спеціальних заходів примусового виконання. У цих умовах оперативна ситуація значно ускладнюється і змушує поліцейських використовувати інші прийоми та методи для вирішення службових завдань, покращення роботи та посилення матеріально-технічного забезпечення. Особливе значення мають рівень дисципліни, організованості, комунікації, обміну інформацією, взаємодії з органами влади та іншими правоохоронними органами. У деяких надзвичайних подіях (стихійні лиха, епідемії, великомасштабні аварії, катастрофи, заворушення, що загрожують життю та здоров'ю громадян, спроби захоплення державної влади чи заміни конституційного ладу України) може бути запроваджено особливий правовий режим – надзвичайний стан.

Надзвичайний стан – це передбачений Конституцією України особливий правовий режим діяльності державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлення цим Законом обмеження в здійсненні конституційних прав та свобод громадян, а також прав юридичних осіб, покладає на них додаткові обов'язки [1].

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» надзвичайний стан може бути введено за умов:

1) виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

2) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;

3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

4) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;

5) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;

6) масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

7) необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади[2].

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів із моменту звернення Президента України. До введення надзвичайного стану за підставами, передбаченими п.п. 2-7 ч. 2 ст. 4 вказаного Закону, Президент України звертається через засоби масової інформації або в інший спосіб до груп осіб, організацій, установ, які є ініціаторами чи учасниками дій, що можуть бути приводом для запровадження надзвичайного стану, з вимогою припинити свої протиправні дії протягом встановленого у зверненні строку і попередженням про можливість введення надзвичайного стану. За умов, що вимагають невідкладних заходів для врятування населення або недопущення загибелі людей, надзвичайний стан може бути введено без попередження. При повідомленні про екстрений дозвіл усі працівники Національної поліції зобов'язані негайно зв'язатися з оперативним черговим органом (підрозділу) поліції по радіо або телефону та діяти за його вказівкою. У разі неможливості зв'язатися з оперативним співробітником або керівництвом даного підрозділу національної поліції, вони повинні оцінити ситуацію, її наслідки та вжити заходів щодо нормалізації обстановки – припиняти протиправні дії, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян. Дії Національної поліції в умовах надзвичайного стану, Міністерству внутрішніх справ в умовах надзвичайного стану можуть бути надані додаткові повноваження для

вжиття необхідних заходів щодо якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення конституційного порядку та законності, усунення загроз громадській безпеці[4, с. 402].

Відповідно до п.п. 23, 24 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення; сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості[3].

Працівники Національної поліції, залучені до підтримання режиму надзвичайного стану, можуть бути задіяні до:

- забезпечення особливого режиму в'їзду та виїзду й обмеження свободи пересування по території, де запроваджено надзвичайний стан, а також обмеження руху транспортних засобів і їх огляду;
- запровадження комендантської години; обмеження окремих видів торгівлі (зброєю, спиртними напоями, отруйними, сильнодіючими хімічними речовинами);
- тимчасового вилучення у громадян зареєстрованої вогнепальної зброї та боєприпасів, а у підприємств, установ і організацій, навчальної військової техніки, вибухових та інших небезпечних речовин;
- підтримання порядку при розподілі продуктів харчування і предметів першої необхідності;
- участі в проведенні невідкладних аварійно-рятувальних і відновлювальних робіт тощо.

Порушення режиму надзвичайного стану тягне відповідальність, передбачену зазначеним Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» та іншим чинним законодавством. У разі порушення правил комендантської години застосовується затримання особи до її закінчення. Затримані підлягають особистому огляду, оглядаються їх речі, перевіряються документи. Про затримання складається відповідний протокол.

Згідно з зазначеним Законом за порушення особою вимог режиму надзвичайного стану передбачено накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу або адміністративного арешту на строк до 15 діб, якщо ці порушення не тягнуть за собою кримінальної відповідальності (ст. 30). Ті самі порушення, але вчинені посадовою особою, а також злісне або неодноразове порушення режиму надзвичайного стану, вчинення дій, що провокують порушення правопорядку або розпалюють національну

ворожнечу, активне перешкоджання здійсненню громадянами і посадовими особами їх законних прав та обов'язків, непокорі законному розпорядженню або вимозі працівника Національної поліції, Служби безпеки України чи інших осіб, які виконують обов'язки щодо охорони публічної безпеки і порядку, а також порушення правил адміністративного нагляду, вчинене у місцевості, де введено надзвичайний стан, тягнуть за собою накладення штрафу або адміністративний арешт на строк до 30 діб, якщо за ці порушення не передбачено кримінальну відповідальність (ст. 31).

Висновок. У разі введення надзвичайного стану працівники Національної поліції спільно з підрозділами Служби безпеки України та органами, що здійснюють управління на відповідній території, вживають заходів для якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення конституційного порядку і законності, а також ліквідації загрози безпеці громадян.

Працівники Національної поліції, які залучаються до виконання завдань із забезпечення охорони публічної безпеки і порядку на території, де введено надзвичайний стан, діє відповідно до розроблених спеціальних планів дій особового складу підрозділів Національної поліції залежно від умов введення особливого правового режиму.

Список використаної літератури

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року (із змінами станом на 01.01.2020).URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата доступу: 15.04.2022).
2. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III (із змінами на 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (дата звернення: 21.04.2022).
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19>(дата звернення: 18.04.2022).
4. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О.І. Тьорло, Ю.Р. Йосипів, В.М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ У ЗВО МВС УКРАЇНИ

Рядовий поліції **КУЗЯК Дарія Василівна**,
курсант 201 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – майор поліції **Голенко Н.М.**, завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС, кандидат юридичних наук

Актуальність проблеми дослідження полягає у дослідженні проблеми безпеки дорожнього руху в Україні. За даними Міністерства охорони здоров'я України з 2011 по 2018 рр. в Україні зареєстровано понад 222 тис. дорожньо-транспортних подій з постраждалими, в яких 33557 осіб загинуло та більше 226 тис. травмовано. Відомо, що ця проблема не є новою, тому її досліджували такі вчені, як: Вайда Т.С., Кузніченко С.О., Шмаков О.М., Бондаренко В.В., Жук О.М., Варивода В.І., Безсмертний В.О., Дерех З.Д., Іщенко В.В.

Мета дослідження: вивчення шляхів удосконалення професійної підготовки працівників поліції на основі чинної нормативно-правової бази, запровадження позитивного зарубіжного досвіду, підвищення правової свідомості учасників дорожнього руху, покращення транспортної інфраструктури та проведення превентивних поліцейських заходів у сфері безпеки дорожнього руху.

Сьогодні транспортний засіб є джерелом підвищеної небезпеки, а тому на водія покладається значна відповідальність не тільки за своє життя, а ще й за життя пішоходів та цілісність майна інших громадян.

Зараз можемо спостерігати, що деякі водії легковажно відносяться до своїх обов'язків, нерідко нехтують правилами дорожнього руху та нормами чинного законодавства, непоодинокими є випадки керування транспортними засобами у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, що підтверджує вражаюча статистика кількості травмованих та загиблих осіб в наслідок вчинення дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП). Так, за 2017 рік було задокументовано 759 фактів керування транспортними засобами у нетверезому стані. У свою чергу з січня по лютий 2016 року зафіксовано 299 ДТП за участі нетверезих водіїв, в яких загинуло 35 осіб і було травмовано 393 людини [1].

Проблема професійної підготовки працівників Національної поліції України щодо забезпечення безпеки дорожнього руху є однією із найактуальніших сьогодні в нашій державі. Серед основних можна виділити наступні:

- недосконалість правового механізму та нормативно-правового регулювання у сфері безпеки дорожнього руху;
- недостатня превентивна поліцейська діяльність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;
- невизначеність основних напрямів та стандартів безпеки дорожнього руху;
- відсутність системи державного нагляду за транспортними засобами та їх відповідність технічним вимогам сучасних стандартів безпеки.

Забезпечення безпеки дорожнього руху – як один із напрямів діяльності Національної поліції, є досить складним об'єктом не лише державного управління, але й наукових досліджень. Насамперед, це пов'язано із його неоднозначним трактуванням у вітчизняних і зарубіжних джерелах, а також відсутністю одностайності наукових поглядів на роз'яснення таких вихідних для нього термінів, як «дорожній рух», «безпека дорожнього руху», «забезпечення безпеки дорожнього руху», «система безпеки дорожнього руху», «організація забезпечення безпеки дорожнього руху», «засоби забезпечення дорожнього руху» тощо[2].

Аналіз поняття «безпека дорожнього руху» доцільно здійснити спочатку у контексті іншого, більш широкого за змістом, поняття – «безпека». Передусім, відзначимо відсутність єдності в поглядах на розуміння цього поняття. Так, його тлумачать як стан, при якому нікому, чому-небудь ніщо не загрожує; він також може вказувати на попередження небезпеки, чи виражати умови, за яких відсутня загроза небезпеки.

На нашу думку, під безпекою дорожнього руху необхідно розуміти систему суспільних відносин, урегульованих правовими та технічно-юридичними нормами, що склалася в зв'язку з діяльністю державних органів і громадських організацій щодо попередження, припинення та ліквідації негативного впливу транспортних засобів, як джерела підвищеної небезпеки, на особисту безпеку учасників дорожнього руху. Іншими словами, це стан, коли учасникам дорожнього руху ніщо не загрожує.

Задля вирішення проблеми контролю за безпекою дорожнього руху у статті 52-3 Закону України «Про дорожній рух» визначено основні повноваження Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а саме:

- участь у реалізації в межах своїх повноважень державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- організація супроводження і забезпечення безпечного руху транспортних засобів спеціального призначення;
- видача в установленому порядку у випадках, передбачених законом, дозволів на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні;
- здійснення контролю за безпекою дорожнього руху під час надання послуг з перевезення пасажирів чи вантажів, у тому числі небезпечних, додержанням законодавства у зазначеній сфері, розробленням і видачею в установленому порядку документів щодо погодження маршрутів руху транспортних засобів під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів;
- інформування учасників дорожнього руху про фіксацію фактів правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі[4].

На сьогоднішній день постає необхідність постійного, систематичного контролю та нагляду у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та здійснення превентивних (профілактичних) заходів впливу на свідомість учасників дорожнього руху, не тільки водіїв транспортних засобів, але й пішоходів, які останнім часом забуваються, що від несвідомої поведінки можуть траплятися дорожньо-транспортні пригоди, які задають шкоди життю та здоров'ю громадян. Це є одним із основних завдань правоохоронців, адже така діяльність допоможе скоротити кількість ДТП в Україні. Законом України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху: 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень (п. 1 ч. 1 ст. 23)[3].

Щоб дещо покращити ситуацію з транспортною дисципліною серед персоналу Національної поліції, на нашу думку, треба організувати роботу за наступними напрямками:

1) підвищити вимоги до знань працівників Національної поліції (тут курсанти не є винятком) в галузі безпеки дорожнього руху; удосконалити механізми їх перевірки; запровадити позитивне стимулювання практичних працівників, рівень знань яких найкращий – наприклад, першочергове забезпечення службовим транспортом для виконання службових обов'язків, преміювання (нехай навіть незначними грошовими сумами) тощо;

2) водійська підготовка правоохоронців. Після отримання посвідчення водія на другому курсі програму практичної підготовки курсантів старших курсів доцільно було б доповнити другим етапом, який має містити:

- прищеплення навичок контраварійної їзди в складних дорожніх умовах. Цей розділ можливо відпрацювати на спеціальному закритому майданчику взимку. Хоча в ідеалі прищеплення навичок водіння буде замало. Їх необхідно відпрацювати до такого рівня автоматизму рухів, щоб свідомість не впливала на їх якість. Але це потребує повторення виконання прийому близько 3 тисяч разів;

- відпрацювання руху зі спеціальними сигналами в реальних дорожніх умовах (поліція – служба оперативна і цей пункт обумовлений специфікою її завдань);

- основи практичного керування транспортними засобами інших категорій (велосипед, мопед, мотоцикл, вантажівка, автобус). Цей етап також відпрацьовується на закритому майданчику.

Новий вектор реформування системи професійної освіти працівників поліції визначено в наказі МВС України від 25 листопада 2016 р. № 1252, у якому затверджено концепцію реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України та передбачено створення науково обґрунтованої методологічної основи інноваційного розвитку системи освіти в МВС, визначення підходів до оптимізації мережі закладів вищої освіти МВС, удосконалення освітнього процесу, забезпечення тісного взаємозв'язку науки і практики, максимальне сприяння виконанню завдань модернізації підготовки кваліфікованого персоналу, який матиме поглиблені теоретичні знання і практичні навички та буде спроможний на високому професійному рівні захищати територіальну цілісність країни, її кордони, права свободи й інтереси громадян, протидіяти злочинності, забезпечувати публічну безпеку та порядок у державі.

Одним із напрямів підготовки працівників поліції у ЗВО МВС є вивчення дисципліни «Безпека дорожнього руху», вона забезпечує знання чинного законодавства у сфері дорожнього руху (ПДР, Закон України «Про дорожній рух», Закон України «Про Національну поліцію»), уточнення загальних обов'язків учасників дорожнього руху, їх прав і відповідальності за порушення ПДР, роз'яснення соціального значення норм Правил дорожнього руху – єдиного в Україні нормативного акта, що регламентує порядок руху як на дорогах, так і усіх інших місцях, де можливий рух транспорту чи інших учасників дорожнього руху, засвоєння основних понять і термінів, які застосовуються у ПДР.

Висновки. Отже, розглянувши основні проблеми професійної підготовки правоохоронців у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, можна сказати, що основним напрямом їх вирішення є проведення превентивної поліцейської діяльності в цьому напрямі, адже вона доповнює проведення виховних, інформаційних та роз'яснювальних заходів і здійснюється на засадах законності, необхідності, пропорційності, ефективності та дотримання прав і свобод людини. А от у закладах вищої освіти системи МВС необхідним є поглиблене вивчення дисципліни «Безпека дорожнього руху» та можливість її практичного засвоєння.

Список використаної літератури

1. Статистика аварійності в Україні / Управління безпеки дорожнього руху. URL: http://www.sai.gov.ua/uploads/filemanager/file/dtp08_2017.pdf (дата звернення: 20.09.2017).

2. Лазаренко М.В. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 235 с.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 18.04.2022).

4. Про дорожній рух : Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII (в редакції від 01.01.2022). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3353-12> (дата звернення: 05.04.2022).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В ЗВО МВС УКРАЇНИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

Рядовий поліції ЛЕОНОВ Сергій Сергійович,
курсант 204 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – майор поліції **Голенко Н.М.**, завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС, кандидат юридичних наук

У сучасних умовах підготовка правоохоронців в ЗВО МВС України для органів поліції є найбільш актуальним питанням так як дана система потребує певних змін та вдосконалення у зв'язку з нинішніми обставинами. Поряд з цим, сучасне суспільство вимагає від працівника поліції високого культурного рівня, освіченості, здатності до самоосвіти та самовдосконалення, уміння застосовувати свої знання в різних сферах правоохоронної діяльності [1].

Різні аспекти проходження професійної підготовки в ЗВО МВС України та територіальних підрозділах свого часу було висвітлено в працях вчених: Є. Зозуля, Я. Бондаренко, Є. Гіденко, К. Гарбузюк, В. Фурса, А. Лукомська та ін.

Відповідно до статті 72 закону України «Про Національну поліцію» [2] система професійного навчання поліцейських складається з: первинної професійної підготовки; підготовки у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання; післядипломної освіти (спеціалізація, перепідготовка, стажування, підвищення кваліфікації); службової підготовки (функціональна, загально-профільна, вогнева, тактична, фізична підготовки).

Особливу увагу слід приділити насамперед вступним, а також випускним іспитам з спеціальної та фізичної підготовленості правоохоронців, оскільки не кожна абітурієнт який бажає вступити на навчання до ЗВО МВС України може буди як фізично та і психологічно підготовлений. Тому вимоги достатнього рівня фізичної, психологічної підготовленості до прийнятих на службу майбутніх правоохоронців в період початкової підготовки та при виконанні є одним з важливіших факторів для поліцейського [4].

Кандидат на посаду поліцейського в більшості випадків не можуть скласти базові нормативи з фізичної підготовки тому під час навчання вони не покращують свої навички а намагаються довести свої фізичні здібності до рівня вступних іспитів. Тому важливо приймати на службу кандидатів які

фізично та психологічно відповідають стандартам. Після таких змін кількість майбутніх кадрів для територіальних підрозділів органів поліції зменшиться але рівень підготовки та професійності збільшиться.

Також до органів поліції приймаються кандидати з юридичною освітою які пройшли курси підготовки від 6 місяців до року. За настільки короткий проміжок часу кандидат не може оволодіти тактично-спеціальної вогневої та фізичної підготовки та в той же час вдосконалювати нормативно-правову базу. Тому після відповідної спеціальної підготовки, рівень підготовки в більшості випадків не є достатнім. Узагальнюючи, тоді така підготовка не є доречною та ефективною.

Метою нашого дослідження є розгляд існуючих проблем професійної підготовки правоохоронців в ЗВО МВС України та в територіальних підрозділах.

Діяльність працівників поліції спрямована на надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2]. Всі сили й засоби мають сприяти цьому.

Слід зазначити, специфіка службової діяльності патрульних пов'язане з постійними контактами з різними верствами населення. Неодноразові випадки сутичок із агресивно налаштованими особами, які знаходяться у стані алкогольного сп'яніння, психічно неврівноваженими тощо. В умовах зіткнення з представниками влади громадяни часто перебувають у збудженому емоційному стані й реагувати на появу правоохоронців можуть не завжди адекватно. У таких випадках помилкові дії правоохоронців частково пояснюються недостатньою озброєністю знаннями стосовно зовнішніх проявів загрози з боку порушника, низьким рівнем сформованості умінь ефективного спілкування з «проблемними людьми», умінь контролювати власний психічний стан під час виконання службових обов'язків, пов'язаних із спілкуванням з емоційно збудженими особами, умінь контролювати ситуацію та дії оточуючих без ескалації конфлікту, умінь тактично правильного виконання спеціальних дій пов'язаних з перевіркою документів, поверхневою перевіркою підозрілих осіб, під час зупинкиавтомобіля та інше.

Успішність налагодження контакту та, як наслідок, ефективність виконання службових завдань відчутно залежить від прояву позитивного емоційного стану під час виконання службових обов'язків. Науковець

Я.Г. Бондаренко зазначає: «...якою б адекватною не була мотивація та висока фізична підготовленість працівника ОВС (НПУ – *уточнено нами*), якщо в ситуації стресу він не зможе впоратись зі своїми емоціями, заспокоїтись, в нього відсутні навички оптимізації психічного стану під час виникнення напруги, навряд чи він матиме можливість професійно виконати свої службові обов'язки» [3].

Професійна підготовка майбутніх поліцейських в ЗВО МВС України є дуже рушійним важелем оскільки під час підготовки відбувається певний професійний відбір. Під професійним відбором зазвичай розуміють складну процедуру вивчення й оцінки придатності того чи іншого кандидата до вивчення та оволодіння певними навичками, знаннями які в практичній діяльності покажуть майстерний рівень й успішне виконання обов'язків, як в звичайних так і в екстремальних умовах, а також у таких видах діяльності потребується від кандидата підвищена відповідальність, здоров'я, працездатність, емоційно-вольову регуляцію. Оскільки «нова поліція» кардинально відрізняється від «старої», працювати в поліції тепер гордо, престижно, почесно і надзвичайно відповідально.

Отже, професійна підготовка становить певну систему організаційних заходів, здійснюваних всередині системи органів Національної поліції України та спрямованих на забезпечення систематичного та безперервного навчання поліцейських, підвищення рівня їх освіти, наукової обізнаності, набору професійних навичок та знань, з метою забезпечення найвищої ефективності, логічності їх роботи та її відповідності усім поставленим перед поліцейськими органами завданням. Саме ці особливості найбільш повно розкривають сутність та значення професійної підготовки як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

На підставі зазначеного вище можна зробити висновок, що основною проблемою є низький рівень фізичної підготовленості молоді, які вступають до ЗВО МВС України, це складає певні труднощі під час засвоєння спеціальних та прикладних дисциплін. Це супроводжується низькою мотивацією молоді до занять фізичної підготовки та відсутня зацікавленість в професії, що відбувається в процесі навчання професійна деформація правоохоронця в результаті неспроможності як фізично так і психологічно сприйняти умови несення служби також погіршення умов несення служби та не відповідна заробітна плата працівника поліції.

Однією із основних проблем можемо вважати це не досконале знання нормативно-правовою базою, що в свою чергу призводить до порушення норм законодавства України і поліцейський несе відповідальність за не правильну кваліфікацію правопорушення, незаконне притягнення до

відповідальності особу яке буде розцінюватися як перевищення службових повноважень.

Тому потрібне певне реформування системи професійного відбору майбутнього поліцейського, що буде включати в себе:

Вдосконалення застарілих систем навчання у закладах вищої освіти МВС та перехід на більш сучасну та практичну європейську систему. Таким чином, можна усунути застарілу та не ефективну систему відбору та навчання кадрів для Національної поліції, що призведе, на нашу думку, підвищення рівня професійності та підготовленості поліції в майбутньому.

За рахунок підвищення рівня фізичної підготовки поліцейських можливо покращити якість роботи правоохоронців, і таким чином зменшити показники злочинності на території місцевих відділів поліції. Завдяки вищезазначеним факторам, рівень довіри до Національної поліції збільшиться, поліцейські буду мати естетичний зовнішній вигляд та відповідати запитам населення.

Список використаної літератури

1. Професійна освіта поліцейського: в якому напрямку рухатись? ПОЛИТРАДА. URL: <http://politrada.org/news/profes-yna-osv-ta-pol-tseyskogo-vyakomu-napryamku-rukhatis> (дата звернення: 20.08.2019).

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 18.04.2022).

3. Бондаренко Я.Г. Психолого-педагогічні особливості формування готовності майбутніх працівників патрульної поліції МВС України до професійної діяльності / Я.Г. Бондаренко // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 25-28.

4. Зозуля Є.В. Підготовку сучасного правоохоронця – на рівень європейських стандартів. *Наукова бібліотека*. 2014. № 4. С. 4.

ТАКТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

Рядовий поліції **ЛИКОВ Андрій Олексійович**,
курсант 301 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – майор поліції **Голенко Н.М.**, завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС, кандидат юридичних наук

Міжнародна взаємодія у останні десятиліття набуває все більшого значення для правоохоронних органів – таким злочинам, як тероризм, корупційні махінації, державні перевороти і тому подібним, що мають місцем своєї дії територію кількох держав або несуть особливу небезпеку, практично неможливо протидіяти силами однієї країни. Стаття 4 Закону України «Про Національну поліцію» містить основні положення міжнародного співробітництва з метою його законодавчого закріплення для подальшої регламентації іншими правовими актами [1, ст. 4].

Найпоширенішими формами взаємодії є спецоперації, що передбачають ліквідацію чи захоплення особливо небезпечних злочинців, а також розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, часто пов'язаних з тероризмом, торгівлею людьми і т.д., та воєнних злочинів як особливої категорії. Саме остання тема у наш час набула активного розвитку.

Актуальність теми полягає у розширенні взаємодії українських правоохоронних органів з європейськими та міжнародними у зв'язку з необхідністю повного та всебічного розслідування воєнних злочинів Російської Федерації [далі – РФ], вчинених під час збройного конфлікту від 24 лютого 2022 року.

Мета дослідження полягає у висвітленні суті цієї взаємодії, а також необхідності пошуку шляхів комунікації між працівниками правоохоронних органів різних країн у двох основних аспектах – психологічному та тактичному, зважаючи на відмінності у менталітеті та тактичній доктрині.

Збройний конфлікт України з РФ, що розпочався у лютому 2022 року, став причиною не тільки небувалого єднання моєї української нації, але також і значного розширення масштабів взаємодії України та держав Заходу, міжнародних організацій, створених ними. Правоохоронні органи нашої країни також можуть мати вигоду в даній ситуації – така взаємодія є прямим шляхом до розвитку за європейським зразком.

Як вказує у своїй статті Гюндуз Мамедов, экс-заступник Генерального прокурора України, група слідчих Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду виїхала в Україну вже через тиждень після початку війни. Така швидкість є безпрецедентною, що вказує на повну готовність міжнародних інституцій до співпраці [2]. Відомо також, що французька жандармерія займається розслідуванням воєнних злочинів РФ в околицях Києва разом з українськими колегами, що підтверджується посиланням на пост у Twitter французького посла Етьєна де Понсена [3].

У зв'язку з тісною співпрацею постає питання про налагодження чіткої взаємодії між українськими та європейськими правоохоронцями. Сторонам потрібно встановити психологічний контакт, створити робочу атмосферу. Актуальною також є синхронізація дій у тактичному аспекті. На щастя, правоохоронці нашої країни мають деяку практику подібної співпраці за рахунок обміну досвідом, але у зв'язку з безпрецедентними масштабами він може потребувати нового осмислення та доповнення.

Досягнення взаєморозуміння між представниками українських та іноземних правоохоронних органів як у морально-етичному, так і в тактичному плані є надзвичайно важливим завданням. Враховуючи те, що доктрина правоохоронців нашої держави так чи інакше несе на собі відбитки радянської епохи, можна допустити виникнення розбіжностей у окремих питаннях. Таким чином, необхідним є теоретичний обмін досвідом перед початком практичної роботи. Крім налагодження контакту, він допоможе також врегулювати деякі тактичні та інші питання практичного аспекту.

Оптимальним рішенням, за умови наявності часу на підготовку, є проведення семінарів за участю всіх без виключення представників особового складу, від командирів до рядових, з обох сторін – як української, так і іноземної, задіяних у розслідуванні чи операції. Такий захід повинен проводитись перед залученням правоохоронців до сумісної роботи.

У оптимальному варіанті семінар повинен включати в себе:

- взаємне знайомство учасників;
- налагодження психологічного контакту;
- постановку остаточної цілі співпраці та проміжних завдань;
- обговорення тактичних аспектів співпраці.

У семінарі також повинен брати участь хоча б один український офіцер з досвідом міжнародної співпраці та знанням мови сторони-партнера або англійської, який виступить наставником для своїх співвітчизників та роз'яснить окремі моменти за необхідності – у кращому випадку ця особа може бути також головуючим у підрозділі з нашої сторони. Це пов'язано з

тим, що у країнах Заходу така співпраця є більш поширеною, у той час як в Україні тільки набуває популярності.

У випадку, коли час на проведення подібного заходу відсутній, вказаний вище офіцер з досвідом та головуючий українського підрозділу повинні зв'язатися з командуванням підрозділом сторони-партнера, обговорити тактичні аспекти, поставити ціль та завдання, після чого провести роз'яснювальну бесіду з особистим складом, залученим до співпраці. У даному випадку налагодження психологічного контакту відкладається до моменту початку практичної діяльності та відбувається фактично «на ходу», але зберігається тактичний аспект, який є першочерговим.

Таким чином, на момент початку практичної діяльності об'єднана команда правоохоронців повинна стати цілісною, з чіткою тактикою та розподілом ролей, наміченим планом дій. Це дозволить оптимізувати витрати часу та зусиль, а також попередить деякі можливі помилки.

Крім того, для забезпечення максимальної кількості українських правоохоронців досвідом міжнародної співпраці необхідна регулярна взаємодія з іноземними місіями, у тому числі також і не пов'язана з конкретними спецопераціями чи розслідуваннями. Такі проекти існують з часів поліцейської реформи і користуються успіхом [4] – консультативні європейські місії, спільні навчання та обмін досвідом сприяють засвоєнню поліцейськими тактики західного зразку, а також знайомству з менталітетом. Обидва фактори будуть вирішальними у питанні швидкості та ефективності підготовки до практичної співпраці – особовий склад, що мав хоча б теоретичний особистий досвід знайомства з іноземними правоохоронцями, зможе якнайшвидше адаптуватись для виконання спільних практичних завдань.

Щодо питань управління об'єднаним підрозділом, з високою вірогідністю формально воно буде передане командуючому іноземними силами, так як вони діють під егідою міжнародного права. Тим не менш, якщо співпраця ведеться на українській території, необхідним є колегіальний формат: знання, якими володіє український голова підрозділу, також повинні бути застосовані з метою тактичної оптимізації дій підрозділу – знання місцевості, регіональних особливостей, місцевих злочинних угруповань та інші будуть актуальними у даному випадку. Якщо ж діяльність відбувається на території іншої держави, командування на себе повністю бере головуючий іноземного підрозділу.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок про вирішальну роль особистого досвіду кожного поліцейського в аспекті ефективності виконання ним завдань у рамках міжнародної співпраці. Таким чином,

підтримка постійного контакту між українськими та іноземними правоохоронними органами, а також передача свого досвіду колегам особами, що були учасниками таких заходів, буде поступово підвищувати ефективність співпраці та тримати її на гідному рівні в обох аспектах – тактичному та психологічному.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19>(дата звернення: 18.04.2022).
2. Мамедов Г. «Коаліція справедливості: чи доведе Україна воєнних злочинців до лави підсудних у міжнародних судах?». 6 березня 2022.URL: <https://zn.ua/ukr/LAW/koalitsija-spravedlivosti-chi-dovede-ukrajina-vojennikh-zlochintiv-do-lavi-pidsudnikh-u-mizhnarodnikh-sudakh.html>
3. Лисогор І. «Франція відправила в Україну жандармів для розслідування воєнних злочинів Росії». 11 квітня 2022.URL: https://lb.ua/society/2022/04/11/513050_frantsiya_vidpravila_ukrainu.html
4. Князев С. «Співпраця з Місією ЄС допоможе поліції якнайшвидше стати правоохоронним органом європейського зразка». 29 травня 2017.URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/250023153>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

НОВІКОВА Марія Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

НОВІКОВ Микола Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових та
соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Зміни, які відбуваються в українському суспільстві після запровадження воєнного стану, ставлять перед працівниками Національної поліції України нові задачі. Якщо точніше, то задачі, які стоять перед працівниками Національної поліції залишаються незмінними – захист прав і свобод людини і громадянина, власності, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань. Однак, умови виконання цих завдань ускладнилися та пов'язані з великим ризиком та небезпекою для життя правоохоронців. На тлі зазначеного, питання забезпечення охорони життя та здоров'я працівників поліції має підвищену актуальність та потребує забезпечення як на законодавчому, так і на організаційному рівнях.

Враховуючи означене, слід говорити про необхідність змін у правовому статусі поліцейського, які б забезпечили йому можливість реалізації поставлених перед ним завдань з мінімальною шкодою для його життя та здоров'я. 15 березня 2022 року було внесено на розгляд законопроект, що передбачає зміни до Закону України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації її діяльності під час воєнного стану. Зазначені зміни внесли значні доповнення до правового статусу працівників Національної поліції у сфері охорони громадського порядку та безпеки. Однак, вважаємо, що окремі положення, внесені до Закону України «Про Національну поліцію України» підвищують необґрунтований ризик для життя та здоров'я поліцейських.

Відповідно до проекту Закону України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану» [1] пропонується внесення змін до ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». Зокрема, її доповнено п.

39, відповідно до якого на працівників Національної поліції покладається обов'язок здійснення розмінування, що має оперативний характер з метою виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів. Пункт 41 цієї ж статті вимагає здійснення спеціальних вибухотехнічних робіт за фактами скоєння вибухів під час огляду місця події при виявленні підозрілих вибухонебезпечних предметів чи загрози вибуху.

На нашу думку, виконання таких завдань має покладатися на спеціально підготовлених осіб, які мають належний рівень кваліфікації у цій сфері. З одного боку, введення цієї норми пояснюється нехваткою кваліфікованого складу для проведення розмінувань та вибухотехнічних робіт у звільнених від армії Російської Федерації територій і є слушною. З іншого боку ми отримуємо ситуацію, в якій наражається на небезпеку особовий склад Національної поліції. Це пояснюється тим, що проведення курсів підвищення кваліфікації з цих питань в умовах воєнного стану неможливі на належному рівні і не можуть стати підставою для достатньої підготовки та отримання навичок проведення вибухотехнічних робіт.

Проблема, на нашу думку, також полягає і у тому, що організація роботи з надання, позбавлення та підтвердження допуску працівників поліції до проведення вибухотехнічних робіт здійснюється також поліцейським (див. п. 40 ст. 23 Проекту). Тобто навіть не керівником. Однак, виникає питання на підставі яких і чиїх висновків він має робити такий допуск. Враховуючи, що норма закону планується до введення, а роз'яснення для неї у вигляді вказівок чи методичних рекомендацій відсутні і чи будуть вони розроблені в складних умовах воєнного стану невідомо. Це покладає на працівника поліції відповідальність щодо надання дозволу поліцейському на небезпечну діяльність, фахівцем у якій він не являється. І у першу чергу це пояснюється тим, що у більшості закладів вищої освіти системи МВС відсутнє вивчення теорії проведення вибухотехнічних робіт, не говорячи вже про практику.

Наразі не дивлячись на підписання даного законопроекту 16.03.2022 року Президентом України, дані зміни до сих пір не внесені до Закону України «Про Національну поліцію» [2], розташованому на офіційному веб-порталі Верховної Ради України. При цьому всі портали новин вже відмітили розширення повноважень працівників поліції під час воєнного стану. Однак, вірність і дієвість даної норми, зрозуміло, буде перевірятися практичною діяльністю працівників Національної поліції в умовах воєнного стану. І бажано, щоб її впровадження не підвищила кількості втрачених життів серед особового складу через непродуманість правової конструкції та її реалізації. Адже наразі виявлення вибухонебезпечних предметів є не поодинокими

випадками як це було під час мирного життя країни, а є постійними реаліями воєнного стану.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що внесення змін до правового статусу працівників Національної поліції в умовах воєнного стану має бути вивіреном та чітко встановленим з урахуванням реальних умов, можливостей та підготовки особового складу.

Прийняття невиважених змін до нормативно-правових актів, які регулюють повсякденну діяльність працівників Національної поліції можуть призвести до необґрунтованих втрат серед особового складу поліцейських.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану: проект Закону України від 15.03.2022 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73909 (дата звернення 25.04.2022 року).

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#top> (дата звернення 26.04.2022 року).

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ ТА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

ОНОПЧЕНКО Наталя Василівна,

старший викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету Одеського державного університету
внутрішніх справ

ОМЕЛЬЧЕНКО Віктор Миколайович,

викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету Одеського державного університету
внутрішніх справ

Діяльність органів Національної поліції має багатогранний характер, зазвичай вона непередбачена та непрогнозована в своєму розвитку. Підрозділи повинні уміло діяти не тільки в повсякденних, а і в надзвичайних (екстремальних) ситуаціях. За надзвичайних обставин змінюється повсякденний ритм життя, наносяться матеріальні збитки, загострюється соціальне напруження, збільшується злочинність.

Під надзвичайними обставинами розуміють небезпеку для життя людей, які викликані умовами природного, екологічного, техногенного чи воєнного характеру, на які поліція зобов'язана реагувати відповідними заходами для забезпечення правопорядку.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» Надзвичайний стан – особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при:

1) виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян;

2) спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для: відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян; нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування; захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[1].

Зрозуміло, що основну частину робіт у надзвичайних ситуаціях, наприклад, реагування на неї, усунення загрози виникнення, поширення, виконують підрозділи ДСНС, Міноборони, МОЗ тощо, але і правоохоронні органи відіграють не малу роль.

У випадку введення надзвичайного стану підрозділи поліції переводять на посилений режим роботи службової діяльності, вони вживають всі необхідні заходи щодо відновлення громадського порядку та безпеки.

Згідно з наказом МВС України від 31.10.2016 № 129 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» основними завданнями органів поліції є:

- 1) інформують територіальні органи поліції та їх відокремлені підрозділи про виявлені ознаки загрози виникнення або про реальне виникнення надзвичайних ситуацій;
- 2) забезпечують охорону публічного порядку, протидію злочинності, забезпечують безпеку дорожнього руху, тощо;
- 3) надають допомогу органам влади;
- 4) планують та здійснюють необхідні заходи щодо захисту життя і здоров'я поліцейських від негативних чинників надзвичайних ситуацій;
- 5) здійснюють інші заходи, передбачені законодавством України[2].

Отже, підводячи підсумки, хочемо сказати, що надзвичайний характер ситуацій, які виникають в наслідок стихійних лих, воєнних дій, суттєво змінюють режим роботи Національної поліції, виникають нові завдання та функції із забезпечення громадського порядку й безпеки а також боротьба зі злочинністю, що є гарантом захисту життя і здоров'я, прав громадян та конституційного ладу держави.

Використана література

1. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III (із змінами на 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (дата звернення: 21.04.2022).

2. «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text> : наказ МВС України від 31.10.2016 № 129 (дата звернення: 27.05.2021).

УДОСКОНАЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Рядовий поліції ПСНІЗСВА Карина Андріївна,
курсант 301 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – майор поліції **Голенко Н.М.**, завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС, кандидат юридичних наук

Психологічна підготовка працівників поліції до несення служби в умовах воєнного часу є надзвичайно актуальною за рахунок незвичності такої обстановки для працівника поліції – стандартна поліцейська доктрина передбачає службу у мирних умовах, у той час як обстановка війни вносить певну частку хаосу у звичний темп роботи. Крім того, зростає відповідальність поліцейського за життя, здоров'я та безпеку громадян, а професійні ризики, у тому числі для життя, піднімаються на новий рівень. Значна частина працівників виявляються не готовими до таких умов, а іноді навіть не мають часу на підготовку – як показала практика, війна зазвичай є несподіваною.

Актуальність теми полягає перш за все у складності поточної ситуації в державі, а також у необхідності психологічної підтримки захисникам України з числа правоохоронних органів у даний час.

Мета дослідження полягає у пошуку способів адаптації поліцейських до служби в умовах воєнного часу, а також у розробці варіантів практичного втілення можливості такої адаптації.

Стаття 95 Закону України «Про Національну поліцію» гарантує працівникам право на безоплатну медичну допомогу [3, ст. 95], до якої можна віднести також і психологічну.

В.В. Сокурєнко у своєму навчальному посібнику визначає такі якісні характеристики роботи, як нормативність, організованість, підготовленість, рівень засвоєності та ефективність [1, с. 26] та розкриває їх значення. Без сумнівів, кожна з цих характеристик може проявитись у повній мірі лише за умови оптимального психоемоційного стану працівника.

Таким чином, на базі загальних медичних гарантій може бути розроблений спеціальний механізм перевірки готовності поліцейського до несення служби в умовах воєнного стану. Допущені до неї повинні бути лише ті працівники, які довели свою придатність у встановленому порядку.

Тим часом поліцейським, що виявились психологічно не готовими нести службу в екстремальних умовах, повинна бути надана необхідна допомога: повторно роз'яснено особливості, правову базу, мету та порядок несення служби, а також проведено психологічні тренінги та перевірки на стійкість психіки з метою приведення їх у стан готовності.

На етапі виявлення недостатньої готовності повинна бути визначена її причина – в основній масі їх дві: перша – недостатні вольові якості та психостійкість, друга – недостатнє розуміння порядку та особливостей несення служби, повільна адаптація до нових умов. Часто ці дві проблеми поєднуються. Таким чином, психологічна допомога повинна бути надана з урахуванням особливостей темпераменту конкретної особи та її ситуації. Звичайно, як вказано у статті 95 Закону України «Про Національну поліцію», така допомога повинна надаватись на базі закладів охорони здоров'я МВС України, або ж, як варіант – штатним психологом (даний інститут є малорозповсюдженим, штатний психолог наявний в основному у навчальних закладах системи МВС). У даному контексті можливе також поширення інституту штатного психолога, запровадження даної посади у відділах поліції. На цю посаду для максимальної ефективності може призначатись як офіцер поліції зі стажем, так і цивільна особа з психологічною освітою, або ж одночасно і той, і інший у залежності від кадрових можливостей, розміру та значимості відділу.

У разі, якщо недостатня готовність була виявлена вже на етапі несення служби, але наявна нестача кадрів і працівник повинен залишатись на місці, що у воєнний час не рідкість, необхідно надати йому допомогу силами колег по роботі. Таким чином, необхідною є розробка інструктажів із психологічної самопомоги та взаємодопомоги для поліцейських, що несуть службу в умовах воєнного часу, які повинні проводитись регулярно та закріплюватись безпосередньо перед початком несення служби. Ще одною значною перевагою подібного підходу є те, що кожен поліцейський буде здатним надати допомогу не тільки колегам, але також іншим особам.

Крім того, для постійної підтримки здорового психологічного клімату необхідна реальна практика такої взаємодопомоги не тільки у воєнний, але і в мирний час. Мета – формування атмосфери взаємної довіри, духу братства серед правоохоронців. З допомогою постійного впливу позитивного психологічного клімату відбувається зміцнення індивідуальних психічно-вольових якостей.

В.В. Житар у своїй статті про психологічні особливості роботи в поліції також наголошує на необхідності саме тривалої, постійної практики для

формування правильної психології та менталітету правоохоронця [2, с. 283], таким чином підтверджуючи вищезазначене.

У висновку можна зазначити, що психологічна підготовка є одним із ключових моментів несення служби поліцейським в умовах воєнного часу, а також виділити два шляхи психологічної допомоги працівнику поліції в екстремальних умовах – професійна психологічна допомога як «програма-максимум», а також самопомога та взаємодопомога у разі, коли можливість професійної консультації відсутня. Варто також звернути увагу на можливість індивідуального вибору – деяка частина поліцейських, без сумніву, обере взаємодопомогу за участі колег, тому консультація професійного психолога у разі, якщо проблема є незначною, повинна бути добровільною, тим більше, що такий підхід заощадить індивідуальний психологічний ресурс фахівця та надасть можливість забезпечити допомогу тим, хто потребує її більше. Також постійна практика психологічної взаємодопомоги, як було сказано вище, зменшить у цілому кількість звернень до фахівця за рахунок постійної підтримки оптимального стану працівників.

Список використаної літератури

1. Сокурєнко В.В. Психологія у професійній діяльності поліції : навчальний посібник. Харків, 2018. С. 20-27 URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5267/Zmist%20ta%20psykholohichni%20osoblyvosti%20profesiinoi%20diialnosti%20politsii%20chasty%20na%20knyhy%20Shvets%20D%20V%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Житар В. Психологічні особливості діяльності працівників поліції. *Вісник ЛДУВС імені Е.О. Дідорєнка*. 2021. № 1. С. 275-284. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/issue/view/58/74>
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 18.04.2022).

ЗАКОНОДАВСТВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН, ЩО РЕГЛАМЕНТУЄ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ: ПАРАЛЕЛІ, ДОСВІД, ІНТЕГРАЦІЯ В УКРАЇНІ

Рядовий поліції **ПОСТОЛЬНИК Катерина Андріївна**,
курсант 201 навчального взводу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – майор поліції **Каменщик О.В.**, старший викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету ОДУВС

Актуальність проблеми. Поліція в Україні виконує багато завдань та функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, попередження і припинення правопорушень, тому від удосконалення її правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні. Успішне виконання цих завдань неможливе без урахування кращих зразків як попереднього вітчизняного, так і сьогоденного закордонного досвіду.

В Україні застосування вогнепальної зброї поліцейськими є досить юридично проблемною дією з можливими негативними наслідками для самого поліцейського. Оскільки в наш час законодавче регулювання та тлумачення правових підстав застосування вогнепальної зброї українськими поліцейськими дуже відрізняється у деяких аспектах від законодавства зарубіжних країн у цій сфері, слід визначити актуальність розгляду проблемних питань застосування вогнепальної зброї поліцейськими України та провести паралелі з практикою їхніх зарубіжних колег.

Україна тісно інтегрована до світової та європейської систем безпеки, а тому має зважати на сучасні тенденції організаційно-правового забезпечення діяльності поліції й інноваційні підходи до охорони правопорядку і налагодження співробітництва в протидії злочинності і викоріненні соціальних патологій.

Результати дослідження. Зброя визнається джерелом підвищеної небезпеки. Джерелом підвищеної небезпеки є об'єкт матеріального світу, який володіє шкідливими властивостями та створює підвищену ймовірність заподіяння шкоди внаслідок неможливості повного контролю з боку людини у процесі його використання [1, с. 84]. Саме тому практично у кожній країні зброя наділена особливим статусом, а її обіг серед населення чітко регламентований чинним законодавством.

Міжнародними документами, що регламентують широкий спектр діяльності правоохоронних органів є «Кодекс поведінки ООН для посадових осіб з підтримання правопорядку» та його європейський аналог – «Декларація про поліцію», прийнята Парламентською Асамблеєю Ради Європи у 1979 році. За останні роки Організацією з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ) була прийнята низка документів, спрямована на здійснення ефективного контролю за обігом вогнепальної зброї: План дій ОБСЄ стосовно легкої та стрілецької зброї (FSC.DEC/2/10, 26.05.2010), «Про легку і стрілецьку зброю» (FSC.DOC/1/00/Rev.1, 20.06.2012) та ін. У контексті цих важливих нормативно-правових актів особливе місце займають питання застосування поліцією штатної вогнепальної зброї.

Вивчення спеціальної літератури, присвяченої аналізу зарубіжного досвіду, дозволяє зробити висновок про деякі відмінності у підходах різних країн щодо порядку застосування зброї.

У ФРН застосування поліцією вогнепальної зброї здійснюється згідно Федерального закону «Про поліцію» (Bundespolizeigesetz, BPolG) та аналогічних законів кожної із 16 федеральних земель (Landespolizeigesetze). Так, згідно із §§60-62 Закону «Про громадську безпеку і порядок» федеральної землі Гессен (HSOG), поліцейський має право стріляти на ураження, якщо інші заходи примусу не діють або існує реальна загроза для життя [2, с. 773-793].

В історії Данії були періоди, коли поліція несла службу без зброї. Однак, у 1965 році в столиці країни – Копенгагені стався збройний інцидент: при спробі затримання 38-річний квартирний крадій Палле застрелив чотирьох поліцейських. Наслідки цієї трагічної події змусили радикально змінити законодавство країни та внести суттєві зміни у організацію несення служби поліцією. Урядом країни було екстрено прийнято рішення про те, що поліція під час патрулювання буде озброєна вогнепальною зброєю.

Аналогічну норму містить стаття 17 Закону «Про поліцію» Польщі (Ustawy o Policji), яка санкціонує застосовування вогнепальної зброї лише у випадку, коли усі інші заходи примусу не дали позитивного результату [3, с. 11]. Поліцейські також мають право застосовувати зброю в ситуації, коли підозрюваний не реагує на прохання віддати вогнепальну зброю чи інші небезпечні предмети або намагається відібрати зброю в поліцейського.

На відміну від країн ЄС у США немає спільного для всіх штатів нормативно-правового акта, який регулює питання застосування зброї проти засуджених. Особливістю даної країни є те, що в США населенню дозволено приховане носіння зброї. Нормативна база є складним конгломератом законів та інструкцій. А головними підставами застосування зброї є не протиправні

дії засуджених, зокрема, злісна непокора, буйство, а безпека життєдіяльності пенітенціарної установи, тобто об'єкт правового захисту є більш загальним. Поліцейські США стріляють у правопорушників, якіне озброєні, розцінюючи будь-які їхні дії як загрозу власному життю.

Що стосується Китаю, то Закон Китайської Народної Республіки (КНР) про Народну поліцію (Закон про поліцію) є основним законодавством, яке регулює організаційну структуру, функції, дисципліну і т.п. китайських поліцейських сил по всій країні. Закон був вперше прийнятий у 1995 р., а потім був змінений у 2012 р. [12]. Використання поліцейської зброї регулюється Положенням про використання поліцейського інвентарю і зброї Народної поліції, яка була оприлюднена Державною радою в 1996 р. [13].

Слід звернути увагу на досвід Грузії, чия реформа правоохоронних органів добре себе зарекомендувала та впроваджується й у нашій країні. До того ж заходам примусу в Законі Грузії «Про поліцію» присвячено цілий розділ із детальним описом кожного положення. Так, згідно зі ст.ст. 31–35 Закону Грузії «Про поліцію», для забезпечення виконання функцій, покладених на поліцію, поліцейський має право пропорційно застосовувати найбільш відповідні заходи примусу тільки в разі необхідності, з інтенсивністю, яка забезпечує досягнення законної цілі.

Професійна діяльність поліції здійснюється у специфічних умовах, коли вірогідність застосування штатної зброї досить висока. У сучасному світі існує лише декілька країн, де поліція несе службу без вогнепальної зброї: Великобританія, Ірландія, Ісландія, Нова Зеландія, Норвегія та низка острівних держав.

У Великобританії поліцейські (усім відомі «боббі») при несенні служби з охорони громадського порядку не озброєні вогнепальною зброєю. За статистичними (звітними) даними більшість жителів Великобританії вважає, що озброїти поліцію – значить порушити її основні засади. Обов'язок поліцейських у Великій Британії – перед громадянами, а не перед державою. Однією з основних цілей поліції є захист та дотримання основних прав і свобод людини у вигляді, у якому вони закріплені у міжнародних нормативних правових актах, зокрема у Європейській конвенції з прав людини [5]. Слід зазначити, що рівень злочинності із застосуванням вогнепальної зброї в Сполученому Королівстві є досить низьким. За період 2010-2011 років в Англії, Шотландії та Уельсі було зареєстровано 388 випадків застосування зброї з використанням його вражаючих властивостей, коли загинули чи постраждали люди.

Висновок. Отже, застосування вогнепальної та іншої зброї поліцейськими у зарубіжних країнах, дозвіл на носіння якої наданий

державою, чітко фіксується уповноваженими на те державними органами, а кожен такий випадок ретельно розслідується. Законодавство різних країн має свої особливості, що регулюють повноваження працівників поліції щодо застосування вогнепальної зброї. Це підтверджується змістом нормативних правових актів, статистичними даними, опитуваннями громадської думки серед поліцейських та громадян. Безсумнівно, що вогнепальна зброя, маючи високу вражаючу здатність, є предметом підвищеної небезпеки та вимагає обачливого та компетентного поводження і застосування.

Вважаємо, що при розробці, актуалізації та удосконаленні українського законодавства у даній сфері правових відносин, парламентарі мають не тільки створювати свою аутентичну нормативну базу з урахуванням поточних внутрішньо соціальних та внутрішньо політичних процесів, а й запозичувати та адаптувати для України кращий досвід та особливості нормативного регулювання застосування вогнепальної зброї поліцейськими зарубіжних країн.

Список використаної літератури

1. Діденко С.В. Правила використання зброї працівниками поліції у зарубіжних країнах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. № 36. Том 2. С. 176-178.

2. Логачев М.Г. Вогнепальна зброя поліції як «смертельна сила». *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України*. 2017.С. 99-103.

3. ПрипутеньД. Зарубіжний досвід застосування заходів примусу в діяльності Національної поліції України, не пов'язаної з юридичною відповідальністю. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. С. 46-49.

4. Наточій А.Д.,Антропов Б.О. Причини та відмінності застосування вогнепальної зброї поліцейськими в Україні порівняно із застосуванням вогнепальної зброї поліцейськими в США //Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти.С. 244-245.

5. Нерсесян А.С. Правомірність застосування зброї поліцейськими: порівняльно - правовий аспект.

URL:https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/321-325_6.pdf

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА АЛГОРИТМИ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ НАДАННІ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ НА МІСЦІ ПОДІЇ

Майор поліції СТЕПАНЕНКО Віктор Вікторович,
начальник тренінгового центру ГУНП в Херсонській області,
кандидат юридичних наук, доцент

Актуальність проблеми. Існуючі протиріччя, котрі зберігаються у сучасних умовах в українському суспільстві щодо традиційних уявлень про медицину як про ізольовану практичну сферу та спеціальну галузь знань і науку (наприклад, розуміння більшістю пересічних громадян порядку надання екстреної медичної допомоги чи інших оперативно-лікувальних послуг як обов'язків, що покладаються виключно на вузькопрофільних спеціалістів, фахівців бригад швидкої медичної допомоги тощо) нерідко призводять до того, що в екстремальних ситуаціях рятування життя елементарні медичні знання, вміння та навички людей, які ними володіють та можуть стати в нагоді потерпілому, на практиці майже не реалізуються.

На особливу увагу заслуговує медичний аспект в діяльності особового складу правоохоронних органів, основна частина котрих здебільшого працює на місці події в умовах невизначеності, коли неможливо завчасно передбачити, що очікуватиме поліцейського при виконанні службових обов'язків: надання домедичної допомоги потерпілому внаслідок факту хуліганства або озброєного опору злочинця, виявлення трупа або раптової пологи у жінки в маршрутному транспорті, затримання особи в стані алкогольного сп'яніння або дорожньо-транспортна пригода. Будь-який працівник поліції під час несення служби і у вільний від роботи час може стати потрібним для надання долікарської допомоги потерпілим до прибуття медичних спеціалістів. Але вчасно та кваліфіковано надати таку допомогу правоохоронець зможе тільки при відповідній його попередній медичній підготовці.

Обов'язок поліцейських щодо надання домедичної (долікарської) допомоги потерпілим визначений Законами України (далі – ЗУ) «Про Національну поліцію» (далі – НПУ) [1] та «Про екстрену медичну допомогу» [2], а безпосередня технологія формування у працівників поліції відповідної фахової (медичної) компетенції – зміст та обсяги медичних знань, умінь та навичок, що визначають необхідний рівень підготовки правоохоронців в частині надання домедичної допомоги, передбачається Стандартом професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії 5162 «Поліцейський» [3]. Наприклад, норми українського законодавства

встановлюють визначені вимоги до медичної підготовки працівника поліції. Так, на основі *п. 4 статті 18 ЗУ «Про Національну поліцію»* поліцейський зобов'язаний надавати невідкладну, зокрема, домедичну і медичну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я. У відповідності до вимог *п. 14 статті 23 «Основні повноваження поліції»* вищезазначеного закону передбачено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань «вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я». У відповідності з вимогами *п. 4 статті 43* цього ж ЗУ поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу[1].

Отже, правоохоронець повинен бути фахово підготовленим (медичний аспект) і професійно готовим (морально-психологічний аспект) до дієвих заходів щодо негайного надання долікарської та іншої необхідної допомоги особам, які потерпіли від злочинів, адміністративних правопорушень чи нещасних випадків, а також громадянам, які знаходяться у безпорадному або небезпечному для життя чи здоров'я стані, зазнали тілесних ушкоджень під час застосування поліцейських заходів примусу.

У складних умовах несення служби з охорони публічного порядку, припинення правопорушення, у боротьбі із злочинністю мають місце непоодинокі випадки отримання поранень й самими працівниками поліції. Тому вміння правоохоронців кваліфіковано здійснювати самопомогу є також невід'ємною складовою професійної підготовки сучасних поліцейських.

Варто зазначити, що останнім часом досить активно розвивається такий розділ медичних знань як *тактична медицина*, котра є невід'ємною складовою діяльності військових формувань Збройних Сил України та Національної гвардії України, активно впроваджується у діяльність практичних підрозділів НПУ, Служби безпеки України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби України тощо при проведенні їх працівниками оперативно-службових та службово-бойових дій (наприклад, участь у проведенні антитерористичної операції на сході країни, спеціальних операцій тощо)[4, с. 98-101].

У професійній діяльності юристів господарсько-правової спеціалізації також трапляються випадки розгляду ними життєвих (побутових або

виробничих) ситуацій, у котрих від правників вимагається складання актів про нещасний випадок у побуті чи на роботі (акт про нещасний випадок за формами Н-1 та Н-5) із зазначенням отриманої травми (наприклад, проведення попереднього опису стану потерпілого), що передбачає вміння чітко й лаконічно охарактеризувати отримані особою тілесні ушкодження, грамотно віднести їх за зовнішніми ознаками до визначеного ступеня важкості (легкі, середньої важкості чи важкі), при цьому необхідно правильно та точно вживати медичну термінологію при характеристиці травмованих органів організму (зазначення анатомо-топографічного ушкодженого місця на тілі чи його частини) тощо.

Професійна підготовка правоохоронців з цього напрямку визначається вимогами навчально-тренувальної програми другого рівня «Перший на місці події», котра регламентує порядок підготовки осіб, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні надавати домедичну допомогу (всього передбачено програми трьох рівнів). В цілому програма затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗУ) «Про удосконалення підготовки з надання домедичної допомоги осіб, які не мають медичної освіти» від 04.08.2021 № 1627» і забезпечує в залежності від потреби такі рівні компетентностей працівників щодо володіння ними навичками надання домедичної допомоги: 1) «До медична допомога при раптовій зупинці кровообігу у дорослих/дітей/при масивній кровотечі (8 годин)»; 2) «Перший на місці події» (обсяг – 40 годин); 3) «екстрений медичний технік» (120 годин) [5].

Всі три види програм розроблено з урахуванням основних вимог міжнародних програм та чинних універсальних клінічних протоколів для різних термінальних станів.

Алгоритми надання долікарської допомоги потерпілим при різних термінальних станах наводяться з врахуванням вимог наказу МОЗУ від 16.06.2014 року № 398 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах»[6].

З метою ефективного вирішення службово-оперативних завдань сучасними поліцейськими вимагає подальшого удосконалення професійної підготовки фахівців поліції та юристів, організації їх ґрунтового навчання відповідним навичкам надання невідкладної медичної допомоги.

Результати дослідження. Домедична допомога – це вид медичного втручання, що включає комплекс найпростіших дій (організаційних заходів), котрі виконуються рятувальником безпосередньо на місці події. Її може надавати будь-яка особа, головне для цього – знати, що робити це потрібно без завдання шкоди потерпілому. Тому, як узагальнення вищезазначеного

можемо констатувати, що в цілому грамотні вміння і навички надавати долікарську допомогу для своєчасного рятування або збереження життя потерпілого не лише засвідчують добрий тон і культуру сучасної людини-громадянина, а й трактуються як невід'ємна складова її якісної освіти як фахівця.

Так, наприклад, працівники поліції, які несуть службу з охорони публічного порядку, за результатами попередньої медичної підготовки повинні вміти оперативно надавати долікарську допомогу потерпілим з різними тілесними ушкодженнями, особам, які перебувають у складних термінальних станах; опираючись на досконало опановані методи та прийоми підтримання життєдіяльності людини поліцейські зобов'язані до приїзду лікарів забезпечувати функціонування організму постраждалого; правильно організовувати медичне сортування травмованих, адже значна кількість людських втрат при надзвичайних ситуаціях залежить від нехтування таких факторів, як узагальнення інформації про масштаб та вид події, механогенез травм, вражаючих чинників тощо.

При наданні поліцейськими домедичної допомоги постраждалим велике значення має організація ними роз'яснювальної роботи серед населення на місці події, котра (інформаційна складова) повинна бути спрямованою у першу чергу на запобігання паніки та проведення оперативного медичного сортування потерпілих. Розуміння правоохоронцями алгоритму дій аварійно-рятувальних служб та обізнаність поліцейських із дотриманням встановлених пріоритетів надання допомоги потерпілим забезпечить усвідомлене та грамотне управління цими процесами під час медичного сортування, організації транспортування в першу чергу важкотравмованих осіб (дітей, жінок, людей похилого віку, людей у термінальному стані тощо) із зони ураження.

Для правоохоронців сформовані у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) МВС України практичні вміння та навички з надання долікарської допомоги потерпілим (поряд із засвоєними фаховими правовими знаннями) дозволяють розвивати також важливі особистісно-професійні якості фахівця-поліцейського, здатного: 1) оперативно та правильно орієнтуватися у складній екстремальній ситуації; 2) не вчиняти фатальних помилок під час прийняття управлінського рішення або допускати втрат дорогоцінного часу, що може нанести непоправиму шкоду життю чи здоров'ю травмованим; 3) створювати сприятливі умови для ефективного здійснення фахівцями підрозділів екстреної медицини першочергових кроків з врятування життя потерпілих та котрі стануть добрим підґрунтям для подальшого успішного їх лікування у стаціонарі.

Таким чином, надійні знання з долікарської допомоги дають змогу правоохоронцю реалізувати не лише суто професійний, але й свій людський та громадянський обов'язок.

Не дивлячись на те, що на місці події потерпілим допомагають в першу чергу медичні працівники, характер цих дій практично не змінився і включає найпростіші екстрені заходи, котрі в повній мірі є доступними для підготовленого правоохоронця. Також варто пам'ятати про концепції «золотої» години та «платинової» хвилини, котрі передбачають надання першої допомоги потерпілим в найкоротший термін після отриманої травми, що значно збільшує число врятованих людей.

Розглянемо **алгоритм дій поліцейського при виклику екстреної (швидкої) допомоги.**

При отриманні потерпілим раптової травми, загостренні небезпечної хвороби або нещасному випадку поліцейському слід негайно викликати фахівців невідкладної медичної допомоги або попросити про це іншу особу, поки сам вживає рятувальні заходи.

До дзвінка в «103» чи 112 рятувальнику в першу чергу потрібно зібрати потрібну інформацію— цим правоохоронець зможе прискорити час виклику екстреної (швидкої) допомоги. Зателефонувавши на вищезазначені номери, потрібно спокійно повідомити диспетчеру підрозділу швидкої допомоги наступну інформацію: 1) кількість постраждалих (навіть приблизна інформація) та їх стан (наприклад, чи пересуваються самостійно); 2) стать; 3) орієнтовний вік; 4) що трапилося (стисло про характер події – випадок, масовий випадок, несподіване захворювання; ДТП, непритомний тощо); 5) місце події та найзручніша дорога доїзду (особливо важливо в міських районах, у сільській місцевості та у нежитлових районах). Адреса виклику включає такі параметри, як: вулиця, будинок, корпус, під'їзд, поверх, номер квартири, код під'їзду або домофон (цим ви прискорите прибуття бригади до потерпілого) – точна адреса, з орієнтирами, як можна проїхати, якщо машина не зможе під'їхати до місця надзвичайної ситуації, то де і хто буде її зустрічати. Якщо місце надзвичайної ситуації важко знайти, то де бригаду зустрінуть. Обов'язково послати людину зустрічати фахівців; 6) хто викликає – перехожий, родич, сусід, працівник поліції і т. п.; 7) залиште свій номер телефону, адже бригада може потребувати уточнень. Це особливо важливо, якщо ви перебуваєте десь на автостраді або в місці, вам незнайомому. Телефон вимикайте тільки після того, як диспетчер скаже: «Виклик прийнятий». 8) Чи є якась небезпека і чи потрібна допомога інших служб? Не припиняйте розмови, поки диспетчер не попросить про це.

Необхідно враховувати, що витягування постраждалого із пошкодженого автомобіля або іншої техніки, як правило, може супроводжуватися завданням додаткової тяжкої травми навіть за найобережнішого поводження, особливо в разі переломів кісток кінцівок, хребта, черепно-мозкової травми. Тому тут потрібні велика обережність й уміння.

Звернення стосовно надання екстреної медичної допомоги за *єдиним телефонним номером екстреної медичної допомоги 103* або за *єдиним телефонним номером системи екстреної допомоги населенню 112* залежно від стану пацієнта поділяються на **критичні, екстрені, не екстрені та непрофільні** (див. схему 1)[7].

До категорії *критичних звернень* щодо надання екстреної медичної допомоги належать звернення стосовно хворих/постраждалих *при невідкладних станах, що безпосередньо загрожують життю, потребують виконання реанімаційних заходів* та:1) супроводжуються: відсутністю дихання; неефективним диханням; ознаками масивної крововтрати/кровотечі; 2) зумовлені: усіма видами травм різної етіології; впливом зовнішніх факторів (ураження електричним струмом, блискавкою тощо); інтоксикацією та отруєнням, у тому числі укусами тварин, комах тощо; гострими та хронічними захворюваннями.

Схема 1. Категорії звернень при виклику швидкої медичної допомоги в залежності від стану пацієнта

До категорії *екстрених* належать звернення стосовно хворих/постраждалих *при невідкладних станах, що несуть загрозу життю та*

здоров'ю людини і можуть призвести до різкого погіршення стану в разі несвоєчасного надання екстреної медичної допомоги та:1) супроводжуються: порушенням свідомості; ознаками кровотечі; ознаками гострого коронарного синдрому; ознаками гострого мозкового інсульту; розладами дихання; іншими скаргами та ознаками, що визначені як екстрені відповідно до переліку причин звернень та скарг про необхідність надання екстреної медичної допомоги; 2) зумовлені: усіма видами травм різної етіології; впливом зовнішніх факторів (ураження електричним струмом, блискавкою тощо); інтоксикацією та отруєнням, у тому числі укусами тварин, комах тощо; гострими та хронічними захворюваннями.

До категорії неекстрених належать звернення стосовно постраждалого/хворого, стан якого *не є невідкладним* та відстрочення надання медичної допомоги якому не призведе до погіршення стану здоров'я, проте хворий/постраждалий потребує оцінки стану здоров'я медичним працівником.

До категорії непрофільних належать звернення стосовно постраждалих/хворих, стан яких *не є невідкладним* та не потребує надання медичної допомоги в межах, передбачених кваліфікаційними вимогами працівників бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги. Хворий/постраждалий не потребує проведення оцінки стану здоров'я на місці, у разі потреби йому може бути надано дистанційну медичну консультацію щодо причини звернення.

Нормативи прибуття бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги на місце події за зверненнями, що належать до категорії *критичних, становлять 10 хвилин* з моменту надходження звернення до диспетчера прийому виклику оперативно-диспетчерської служби центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф. З огляду на можливість виникнення обставин, які не залежать від організації системи надання екстреної медичної допомоги (ускладнений дорожній рух, метеорологічні умови, сезонні особливості, епідеміологічна ситуація тощо), *допускається перевищення зазначеного нормативу, але не більше ніж у 25 відсотках випадків.*

Нормативи прибуття бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги на місце події за зверненнями, що належать до *категорії екстрених, становлять 20 хвилин* з моменту надходження звернення до диспетчера прийому виклику оперативно-диспетчерської служби центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф.

З огляду на можливість виникнення обставин, які не залежать від організації системи надання екстреної медичної допомоги (ускладнений дорожній рух, метеорологічні умови, сезонні особливості, епідеміологічна

ситуація тощо), *допускається перевищення зазначеного нормативу, але не більше ніж у 15 відсотках випадків.*

У разі надходження звернення, що належить до *категорії неекстрених*, диспетчер оперативно-диспетчерської служби центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф рекомендує пацієнту звернутися до лікаря, що надає первинну медичну допомогу, з яким укладена декларація про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, або до найближчого відділення екстреної (невідкладної) медичної допомоги, або таке звернення може бути передане до чергового центру первинної медико-санітарної допомоги відповідної адміністративно-територіальної одиниці. У разі відсутності такої можливості диспетчер *напрямку направляє до пацієнта бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги, що не виконує критичні або екстрені виклики.*

У разі надходження звернення, що належить до *категорії непрофільних*, диспетчер оперативно-диспетчерської служби центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф рекомендує пацієнту звернутися до лікаря, що надає первинну медичну допомогу, з яким укладена декларація про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу. У разі потреби відповідальний медичний працівник оперативно-диспетчерської служби центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф повинен надати дистанційну медичну консультацію щодо причини звернення.

Другим важливим алгоритмом дій поліцейських на місці події є порядок визначення оцінки стану хворого. Типові заходи надання долікарської допомоги при різних термінальних станах потерпілого визначені наказом МОЗУ від 16.06.2014 року № 398 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах»[6].

Первинне обстеження хворого та ідентифікація стану, що несе безпосередню загрозу для його життя, повинно тривати короткий період (не більше 10 секунд) і включати визначення загального стану, оцінку свідомості та обстеження за схемою «АВСС'», де: 1) **А** – дослідження прохідності дихальних шляхів; 2) **В** – оцінка дихання; 3) **С** – визначення стану кровообігу; 4) **С'** – спостереження за шийним відділом хребта та накладання шийного комірця при підозрі на травму хребта; 5) **Д** – зниження рівня свідомості. Таким чином, вказана схема є алгоритмом дій поліцейського, котрий(порядок заходів – *уточнено нами*) визначає пріоритетність дій на місці події під час надання ним домедичної допомоги потерпілому.

Перший пріоритет – прохідність дихальних шляхів: самі по собі дихальні шляхи не забезпечують організм киснем – потрібно, щоб людина дихала.

Другий пріоритет – дихання. Однак кисень, який потрапив у легені, є марним, якщо не доставляється кров'ю в тканини.

Третій пріоритет – циркуляція крові.

Четвертий пріоритет – стан свідомості.

Усе це легко виразити формулою «**ABCC'D**», котру англomовні рятувальники називають азбукою порятунку. Англійською мовою вона виглядає так: **A-B-C-C'-D**, в котрій **A** – *airway* (стан дихальних шляхів, наприклад, їх непрохідність); **B** – *breathing* (стан дихання, дихальна недостатність); **C** – *circulation* (стан кровообігу, циркуляція крові – наявність кровотечі, шоку, серцева недостатність); **D** (*disability*) – зниження рівня свідомості (при зниженні тонуусу м'язів може виникнути непрохідність дихальних шляхів внаслідок западання надгортанника, м'якого піднебіння та язика). Також цю формулу називають азбукою реанімації, адже під час реанімаційних заходів дотримуються чітко визначеної послідовності дій, безпосередньо пов'язаної із зазначеними пріоритетами.

Треба бути готовим до того, що реанімаційні заходи не завжди дають очікуваний результат. Але вони, безсумнівно, відтермінують загибель кори головного мозку і дозволяють дочекатися прибуття кваліфікованої медичної допомоги, що значно збільшує шанси потерпілого на виживання.

Наближаючись до хворого, слід оцінити: а) його загальний вигляд; б) колір шкіри (блідість, ціаноз); в) можливість самостійного пересування; г) наявність мови (якщо говорить, то дихальні шляхи є прохідними); д) дихання (якщо дихає – з якою частотою, чи дихання утруднене); е) чи є ознаки зовнішньої кровотечі.

Якщо виникли сумніви, чи хворий дихає, нахиліться над ним, наближаючи вухо та щок до його рота, дивіться при цьому на грудну клітку. Оцініть, чи: а) піднімається грудна клітка; б) чути шум повітря при видиху; в) чути рух повітря на вашій щокі. Тільки дихання, котре 1) **бачите**, 2) **чуєте** та 3) **відчуваєте** – забезпечує газообмін. Якщо хворий не дихає, то переходить до відновлення прохідності дихальних шляхів. Якщо й далі дихання не відбувається, то розпочніть серцево-легеневу реанімацію.

Швидка оцінка при травмі – якщо механізм травми вказує на можливість множинних уражень: 1) голови – рани, крововиливи (навколо очей, за вухами), витікання крові або рідини з носа та вух; 2) шиї – рани, наповнення шийних вен, положення трахеї; 3) грудної клітки – поранення, біль при натисканні, симетрія дихальних шумів; 4) живота – поранення, напруження черевної стінки, біль при натисканні; 5) тазу та кінцівок – поранення, неправильне положення, деформація контурів, біль при натисканні і при рухах.

Перед збором анамнезу поліцейський повинен проводити заходи, що рятують життя, однак він не має зволікати занадто довго, оскільки невідомо, протягом якого часу утримається стан свідомості, що дозволить виявити інформацію від потерпілої особи. Додаткову інформацію можна також зібрати від близьких осіб (родичів) та свідків випадку, які пізніше можуть бути недоступними.

Висновки. Провівши дослідження специфіки службово-оперативної діяльності поліцейських на місці події в частині виконання правоохоронцями обов'язків з надання домедичної допомоги потерпілим, можемо зробити деякі узагальнення щодо доцільності застосування основних алгоритмів дій з метою збереження життя та здоров'я потерпілим з різними тілесними ушкодженнями та в умовах масової травми [8, с. 37-44].

На особливу увагу, на нашу думку, заслуговують обізнаність та правильність виконання працівниками поліції наступних алгоритмів дій рятувальника: 1) виклику екстреної (швидкої) допомоги; 2) порядку визначення та оцінки стану хворого за схемою «ABCC»»; 3) оцінки стану свідомості потерпілого за шкалою AVPU; 4) анамнезу за схемою SAMPLE.

У процесі професійної підготовки працівників поліції у ЗВО МВС України науково-педагогічному складу варто в першу чергу звертати увагу, на нашу думку, на формування стійких навичок поведінки та професійних дій правоохоронців в екстремальних умовах шляхом активного застосування в освітньому процесі тренінгів, ділових ігор, практичних вправ та закріплення правильності виконання поліцейськими окремих навичок з надання домедичної допомоги потерпілим, що становить важливу умову підвищення ефективності поліцейської діяльності в цілому.

Список використаної літератури

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 18.04.2022).

2. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 5 липня 2012 року № 5081-VI (із змінами та доповненнями станом на 07.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17/page1#Text> (дата звернення: 20.04.2022).

3. СП(ПТ)О 5162.0.84.24-2018. Про затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії 5162 Поліцейський (за спеціалізаціями) : наказ МОНУ від 21.06.2018 року № 669. [Чинний від 2018-06-21]. Вид. офіц. Київ, 2018. 21 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2018/12/2-0062018politseyskiy.doc>. (дата звернення: 22.04.2022).

4. Вайда Т.С. Тактична медицина як сучасний компонент навчальної дисципліни «Долікарська допомога» у системі професійної підготовки працівників Національної поліції України. *Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку-2016*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 20 жовт. 2016 р. Маріуполь, 2016. С. 98-101.

5. Про удосконалення підготовки з надання домедичної допомоги осіб, які не мають медичної освіти : наказ МОЗ України від 04.08.2021 № 1627. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1627282-21#Text> (дата звернення: 18.04.2022).

6. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: наказ МОЗ України від 16.06.2014 № 398 (в редакції від 18.01.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-14> (дата звернення: 15.04.2022).

7. Про норматив прибуття бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги на місце події: постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1271. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1271-2020-%D0%BF#n15> (дата звернення: 18.04.2022).

8. Вайда Т.С. Сортування на місці дорожньо-транспортної пригоди як компонент надання поліцейськими домедичної допомоги потерпілим у випадку масової травми. *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти*: матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф. (в авторській редакції). м. Кривий Ріг, 17 листоп. 2017 р. Кривий Ріг, 2017. С. 37-44.

9. Вайда Т.С. Надання поліцейськими під час охорони громадського порядку домедичної допомоги потерпілим: нормативне забезпечення підготовки правоохоронців. *Участь правоохоронних органів та військових формувань України у забезпеченні громадської безпеки* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф., 30 листоп. 2017 р. Харків, 2017. С. 26-27.

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПО КОЛЕСАХ РУХОМОГО АВТОМОБІЛЯ ПРАВОПОРУШНИКІВ ЯК СКЛАДНИЙ ФАКТОР В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

ЯРОШАК Олег Ярославович,

викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

майор поліції ЛУЦЕНКО Павло Валерійович,

викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

Актуальність проблеми. Працівникам Національної поліції України (далі – НПУ) доводиться припиняти рух транспортних засобів із правопорушниками, які намагаються залишити місце злочину або не виконали законну вимогу поліцейського про зупинку[1]. Методика тактичних дій правоохоронців в цій ситуації вченими та поліцейськими-практиками розроблена ще недостатньо, відповідні тренінги в системі первинної професійної чи службової підготовки в органах та підрозділах НПУ в умовах наближених до реальних практично не проводяться у зв'язку із певними утрудненнями матеріально-технічного та кадрового забезпечення (паливно-мастильні матеріали, спеціальні полігони, фахово підготовлені інструктори тощо). Тому досить часто на практиці поліцейські зазнають певні проблеми в цьому аспекті фахових дій[2, с. 245-257].

Метою роботи є надання методичних рекомендацій працівникам Національної поліції щодо відпрацювання можливих варіантів їх тактичних і технічних дій при зупинці рухомого автомобіля зі злочинцями, зокрема, врахування можливих напрямків розвороту транспортного засобу правопорушників при попаданні кулі в колесо.

Результати дослідження. Результативна стрільба по шинам рухомого автомобіля не завжди буває ефективною, оскільки при зовнішній простоті дій поліцейського процес ведення вогню по колесах транспортного засобу є достатньо складним для реалізації в екстремальній (динамічній) ситуації і має свої технічні та тактичні особливості[3, с. 12-17].

По-перше, працівникам поліції під час виконання своїх службових обов'язків у разі виникнення необхідності вести стрільбу по колесах варто враховувати, що цей процес є досить небезпечним для оточуючих громадян. Застосування вогнепальної зброї у відповідності до статті 46 Закону України «Про Національну поліцію» є вимушеним заходом і застосовується в разі

крайньої необхідності, коли іншими засобами (крім пошкодження транспортного засобу) зупинити злочинців за кермом і не допустити цим зайвих жертв неможливо (за умови якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського) [1].

У вдало простреленій шині тиск падає практично миттєво, автомобіль при цьому (якщо він рухається зі швидкістю 60 км/год) раптово починає тягнути у бік пошкодженого колеса, а на швидкостях понад 80 км/год такий автомобіль сили інерції можуть некеровано викинути на тротуар. Є велика ймовірність тощо, що пошкоджений транспортний засіб обов'язково занесе на трамвайну або тролейбусну зупинку при скупченні на ній громадян-пішоходів (жінок, дітей, людей похилого віку) або викине на переповнений автобус. І тому, перш ніж вести вогонь по машині правопорушників, поліцейському варто миттєво оцінити обстановку і так само оперативно прийняти рішення: стріляти або утриматися від стрільби, а якщо вести вогонь – то в яке колесо.

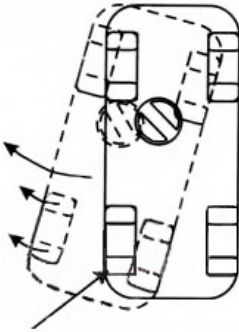

Рис.1 Напрямок занесення автомобіля при ушкодженні в нього лівого заднього колеса

При попаданні кулі в *ліве заднє колесо* на швидкості автомобіль з правопорушниками в переважній більшості випадків розверне за годинниковою стрілкою і занесе багажником вліво, а при попаданні в *праву задню покришку* транспортний засіб, навпаки, потягне багажником вправо. Правда, якщо машина рухається прямо і влучення в заднє колесо буде точним, коли куля відповідно до калібру та інших технічних властивостей зброї зробить в шині акуратний малий отвір, повітря може вийти з неї й не одразу. Якщо водій вчасно зменшить швидкість, то він ще зможе утримати транспортний засіб на курсі, активно працюючи кермом вправо-вліво, і уникнути занесення [4].

У випадку, коли куля зрикошетила, пішла боком, розвернулася у камері колеса і залишила після себе рваний отвір, при цьому ще й пробила другу стінку шини, – тиск в колесі падає миттєво. Гума порожньої камери відразу ж злипається і колесо «сідає» на металевий обід. Якщо при цьому прострелена **ліва задня шина** і кермо вивернуте вліво, автомобіль різко кине бортом вліво на смугу зустрічного руху передньою частиною вперед – відбудеться лобове зіткнення із зустрічним транспортним засобом. Якщо такого

транспорту не виявиться, то на значній швидкості пошкоджений автомобіль виносить через смугу зустрічного руху в лівий кювет.

Якщо кермо поставити прямо або повернути вправо, машину різко розверне лівим бортом вперед за годинниковою стрілкою і транспортний засіб стане боком перпендикулярно осьовій лінії. На рівному покритті дороги автомобіль може зробити кілька обертів навколо вертикальної осі без перекидання, але якщо обід колеса зачепився за будь-яку перешкоду (камінець, що виступає з дорожнього покриття, або за яму чи іншу нерівність дорожнього полотна тощо) – транспортний засіб перекидається.

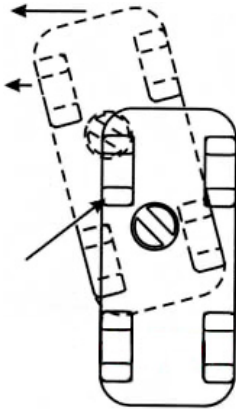

Рис.2 Напрямок занесення автомобіля при ушкодженні його лівого переднього колеса

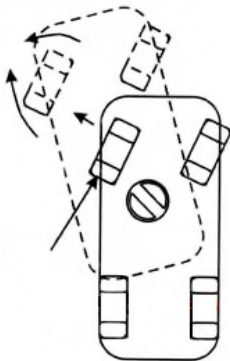

Рис. 3 Можливі напрямки занесення (перекидання) автомобіля при пошкодженні його переднього лівого колеса та в залежності від положення керма

Так само відбувається, якщо автомобіль винесе на зустрічну смугу руху в тому місці, де дорога повертає вправо. На швидкості понад 80 км/год пошкоджений автомобіль може зробити кілька некерованих перекидань переважно в лівий бік з непередбачуваними наслідками [там само].

Тому у таких випадках поліцейський повинен завчасно (за наявності такої можливості в екстремальних умовах переслідування) провести огляд напрямків повороту дороги і оперативно вирішити, в яке колесо транспортного засобу правопорушника стріляти або не вести вогонь взагалі.

При **простріленому передньому колесі** автомобіль не просто «тягне», а раптово й інтенсивно кидає в бік простреленого колеса. Автомобіль зміщується настільки раптово, що водій не в змозі його утримати [4].

Якщо прострілене переднє ліве колесо при прямому або повернутому вліво кермі, машину різко кине вліво і розверне проти годинникової стрілки. На рівному дорожньому покритті машину «закрутить» навколо вертикальної осі безперервно на

кілька обертів або її обов'язково викине на декілька метрів вліво та винесе на смугу зустрічного руху.

Коли прострілене переднє ліве колесо і *кермо повернуте вправо*, машину не обертає проти годинникової стрілки, а найчастіше просто викидає передньою частиною на смугу зустрічного руху, перекидає через неї, і якщо відсутній зустрічний транспорт, автомобіль з правопорушником виявляється в лівому кюветі. Якщо ж дорога повертає вправо, прострілене ліве колесо, що сіло на обід, чіпляється ним за нерівності дорожнього полотна, котре має на правому повороті природний нахил праворуч-вгору. Врізавшись ободом колеса, як плугом, в цей нахил, автомобіль перевертається «свічкою» через капот [там само].

Висновки. Отже, провівши аналіз спеціальної літератури щодо тактики дій поліцейських під час затримання правопорушників на транспорті, можемо зробити наступні висновки:

1) при попаданні кулі **в заднє колесо** автомобіль різко заносить в бік простріленої покришки; транспортний засіб, ймовірно, занесе в бік пошкодженого колеса і розверне в напрямку, протилежному повороту машини;

2) при потраплянні кулі **в переднє колесо** автомобіль різко розвертає в бік пошкодженої покришки; при попаданні *в переднє колесо* на швидкості, ймовірно, машину різко занесе в бік простріленого колеса, особливо, якщо кермо повернуте в цей бік. Або ж транспортний засіб некеровано перекидається через прострілене колесо, якщо воно є протилежним напрямку повороту автомобіля (при попаданні в ліве переднє колесо, яке повернуто вправо, транспортний засіб найчастіше перевертається через прострілене колесо).

Вищезазначене маневрування ушкодженого автомобіля у більшості випадків є ймовірнісним, оскільки неможливо заздалегідь передбачити зміну рельєфу дороги, наявність на дорожньому полотні перешкод та безлічі інших чинників.

Разом з тим, поліцейський при застосуванні вогнепальної зброї для стрільби по колесам рухомого автомобіля (як крайнього заходу) повинен своєчасно та в максимально повному обсязі врахувати вищезазначені фактори, взяти до уваги закономірності розвитку дорожньої ситуації для прогнозування мінімальних ризиків для суспільства та забезпечення публічної безпеки в цілому.

Список використаної літератури

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19>(дата звернення: 18.04.2022).
- 2.Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / С.М. Банах, В.Р. Булачек, І.С. Винярчук, Ю.Р. Йосипів та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 360 с.
3. Вайда Т.С., Кузнецов О.І. Технологія підготовки маршруту та тактика управління автомобілями кортежу як елементи охорони фізичної особи // *Актуальні проблеми бойового забезпечення охорони громадського порядку* : матеріали науково-практичної конференції (27 вересня 2013 року, м. Харків, ХНУВС). Харків: ХНУВС, 2013. С. 12-17.
4. Тактика. Стрельба по колесам движущего автотранспорта.URL: <http://bodyguardsonline.com/tactics/1802-strelba-po-kolesam-dvizhushhego-avtotransporta.html> (дата звернення: 18.04.2022).

Наукове видання

**УДОСКОНАЛЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ
СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Матеріали
круглого столу**

(28 квітня 2022 року)

Верстка – Т.С. Вайда

Підп. до друку 30.04.2021. Формат 60х84/16.

Друк Rizo. Папір офсетний. Гарнітура Times.

Ум.-друк. арк. 16. Обл.-вид. арк. 16,5.

Наклад 30 прим.

Надруковано з готового оригінал-макету

Редакційно-видавничий відділ

Одеського державного університету внутрішніх справ

м. Одеса, вул. Успенська, 1,

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП № 3507 від 25.06.2009